

Amsterdamse ouderen en hun verhuisplannen

Doctoraalscriptie Faculteit Sociale Wetenschappen van de VU
Maatschappelijke vraagstukken en Beleid

Els Bolding
directeur COSBO-Amsterdam

December 2006

Scriptiebegeleider: dr. M.I. Broese van Groenou
drs. A. Poortman

Tweede lezer: dr. T.G. van Tilburg

Met dank aan ANBO Gewest Amsterdam

uitgave:

COSBO - Amsterdam
Plantage Middenlaan 14
1018 DD Amsterdam

Telefoon: 020 - 614 81 89
Fax: 020 - 614 79 87
E-mail: cosbo@cosbo-amsterdam.nl
Website: www.cosbo.nl

© E.Bolding 2006-2007
Gedeelten van teksten mogen worden overgenomen mits
voorzien van bronvermelding en verwijzing naar website.

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Probleemachtergrond	3
1.2 Doelstelling en vraagstelling onderzoek	4
1.3 Opzet van het onderzoek	5
1.4 Relevantie	6
1.5 Opzet van deze studie	7

Hoofdstuk 2 Woonbeleid Amsterdam

2.1 Inleiding	8
2.2 Woonvisie	8
2.3 Maximale extramuralisering	8
2.4 Woonruimtebemiddeling	10
2.5 Tot slot	10

Hoofdstuk 3 Theoretisch kader

3.1 Inleiding	11
3.2 Theoretische modellen	11
3.3 Stress-threshold model	12
3.4 Gekozen onderzoeksmodel	14
3.5 Hypothesen	15
3.6 Tot slot	17

Hoofdstuk 4 Onderzoeksopzet

4.1 Inleiding	18
4.2 Onderzoeksopzet	18
4.3 Onderzoeksgroep	18
4.4 Strategie en methoden	19
4.5 Variabelen	21
4.5.1 Onafhankelijke variabelen	21
4.5.2 Afhankelijke variabele	21
4.6 Data analyse	24
4.7 Tot slot	25

Hoofdstuk 5 Resultaten	26	
5.1 Inleiding	26	
5.2 Respons	26	
5.3 Kenmerken van de onderzoeksgroep	26	
5.4 Beschrijvende deelvragen	27	
5.5 Korte conclusie op beschrijvende vragen	31	
5.6 Verklarende deelvragen	31	
5.7 Korte conclusie	33	
5.8. Tot slot	33	
Hoofdstuk 6 Conclusie en discussie	34	
6.1 Inleiding	34	
6.2 Samenvatting	34	
6.3 Theoretische reflectie	37	
6.4 Methodische reflectie	39	
6.5 Aanbevelingen	40	
6.6 Tot slot	42	
Literatuurlijst	43	
Bijlagen		
Bijlage 1	Indeling stadsdelen en ANBO-afdelingen naar vijf Amsterdamse regio's	45
Bijlage 2	Begeleidende brief vragenlijst	47
Bijlage 3	Vragenlijst	48
Bijlage 4	Brief aan ANBO bestuur	56

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Probleemachtergrond

Nederland vergrijsst. De komende tien jaar zal het aantal 55-plus huishoudens met bijna 30% stijgen en het aantal 75-plus huishoudens met ruim 20%. Hierdoor zal de vraag naar geschikte woonvormen voor deze groepen toenemen (Kulberg en Ras, 2004).

Veel ouderen willen zelfstandig blijven wonen en daarvoor is een geschikte woning en woonomgeving, ook als er lichamelijke beperkingen optreden, van groot belang. Een geschikte woning wil zeggen dat de woning gelijkvloers, goed toegankelijk en aanpasbaar moet zijn. Bijna driekwart van de woningvoorraad wordt als 'ongeschikt' voor ouderen aangemerkt. Een meerderheid van de ouderen woont dus in een minder geschikte woning (Kulberg en Ras, 2004), maar betekent dit ook dat zij de wens hebben om te verhuizen?

In Nederland wonen ongeveer vier miljoen mensen van 55 jaar en ouder, waaronder 345.000 ouderen met een verhuishwens (De Klerk e.a., 2004). Dit is verassend weinig te noemen, gezien bovenstaand gegeven. De meeste ouderen verhuizen blijkbaar liever niet. Ouderen zijn van alle leeftijdsgroepen het meest tevreden met hun woning en hun buurt en hebben minder vaak verhuisplannen in vergelijking met jongeren. Toch klopt deze tevredenheid niet altijd als men objectief naar de kwaliteit van hun woning en buurt kijkt (Fokkema, 1996).

Recent onderzoek in Nederland (Kulberg en Ras, 2004), laat zien welke kenmerken van ouderen, hun woningen en hun buurt bijdragen aan de wens om te verhuizen. Het is vooral hun gezondheid of de angst voor hun gezondheid, die tot verhuisplannen leidt. Lichamelijke beperkingen gecombineerd met een ongeschikte woning zorgen voor de belangrijkste drijfveren om te willen verhuizen (27%). Maar dan nog is de groep 55-plussers, die onder deze categorie valt en aangeeft beslist niet te willen verhuizen vele malen groter (73%). De oudsten (vanaf 75 jaar) hebben een grotere drempel naar verhuizen dan de jongere ouderen. Ook de aanwezigheid van een partner werkt remmend op de verhuishwens. Verder zijn eigenaren van een woning minder geneigd te verhuizen dan huurders. Zij zijn meer gehecht aan hun woning, die gemiddeld ook van een betere kwaliteit is dan huurwoningen en bovendien ook goedkoop, doordat de zwaarste lasten vooral in de eerste jaren na aankoop van de woning al gedragen zijn.

Er is al veel onderzoek verricht naar de relatief geringe wens van ouderen om te verhuizen, maar een solide theoretische basis hierbij ontbreekt meestal (Fokkema, 1996). Veel persoonlijke, woon- en woonomgevingsfactoren spelen een rol, maar een duidelijke verklaring voor het waarom en hoe van deze factoren wordt niet gegeven.

Fokkema (1996) heeft daarom een theoretisch model ontwikkeld, wat aanknopingspunten biedt voor nader onderzoek. Zij ontdekte dat naast ontevredenheid met de woning en woonomgeving, ook de verwachtingen die men heeft over de sociale en financiële gevolgen van een mogelijke verhuizing en de verwachtingen ten aanzien van de mogelijkheden op de woningmarkt, van grote invloed kunnen zijn op het hebben van verhuisplannen. Redenen genoeg, om vooral deze verwachtingen van ouderen nader te gaan onderzoeken op hun invloed bij het wel of niet maken van verhuisplannen.

Ik wil dit onderzoek gaan doen onder de Amsterdamse ouderen vanaf 55 jaar. Amsterdam is een interessante stad om de verhuisplannen van ouderen in kaart te brengen, mede in het licht gezien van de komende vergrijzingopgave. Het aantal ouderen zal de komende jaren fors stijgen. Oorzaken zijn de stijging van de levensverwachting en het op leeftijd komen van de naoorlogse 'babyboom' (1946-1970) (Imhoff, 2004). Deze groep zal een toenemend beroep gaan doen op geschikte woon(zorg)voorzieningen (van Iersel, e.a., 2004). Amsterdam kent voor ouderen een aantal specifieke problemen. Fokkema (1996) noemt al de toenemende verkeersdruk, een toenemend gevoel van onveiligheid en de veranderende samenstelling van de bevolking. De Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties constateert in haar jaarboek 2004, dat de woningmarkt al langere tijd vastzit en er onvoldoende doorstroming plaatsvindt. De nieuwbouw stagneert en de leefbaarheid staat in een groot aantal wijken onder druk. Door bovengenoemde problemen is het mogelijk dat juist in Amsterdam de ontevredenheid met de woning en woonomgeving toeneemt, maar men aan de andere kant de kansen op de woningmarkt gering acht en er negatieve verwachtingen bestaan ten aanzien van de sociale en financiële gevolgen van een mogelijke verhuizing, waardoor het interessant wordt om de invloed van deze factoren te onderzoeken op het maken van verhuisplannen bij Amsterdamse ouderen.

1.2 Doelstelling en vraagstelling onderzoek

Dit onderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in de verhuisplannen van oudere Amsterdammers en in de factoren en hun onderlinge samenhang, die ten grondslag liggen aan de verhuisplannen. Hiermee richt dit onderzoek zich (A) op het beschrijven van verhuisplannen en (B) op de invloed van de verschillende factoren en hun samenhang op het maken van verhuisplannen. De hoofdvragen zijn dan ook:

A) Wat zijn de verhuisplannen van oudere Amsterdammers?

B) Welke invloed en samenhang hebben de verschillende factoren die ten grondslag liggen aan de verhuisplannen van oudere Amsterdammers?

Onder oudere Amsterdammers versta ik de leeftijdsgroep vanaf 55 jaar. Onder verhuisplannen versta ik dat ouderen aangeven de intentie tot verhuizen te hebben en daarbij kunnen aangeven wat hun woonwensen zijn. Meer specifiek richt dit onderzoek zich bij het beschrijven van de verhuisplannen op een viertal aspecten, die leiden tot de volgende deelvragen:

A 1 - Hoeveel ouderen in Amsterdam hebben verhuisplannen?

A 2 - Hoe snel denken zij te kunnen verhuizen?

A 3 - Naar wat voor type woning/woonvorm zijn zij op zoek?

A 4 - Willen zij binnen Amsterdam verhuizen, of willen zij de stad verlaten?

Dit onderzoek richt zich bij de invloed en samenhang van factoren die ten grondslag liggen aan de verhuisplannen van ouderen, op de volgende uit de literatuur bekende factoren: mate van ontevredenheid met de woonsituatie, mate van ontevredenheid met de woonomgeving, de te verwachten gevolgen met betrekking tot de financiële en sociale situatie en de te verwachten mogelijkheden op de woningmarkt. Hoewel uit de literatuur blijkt dat meer factoren een rol kunnen spelen, stelt dit onderzoek bovengenoemde factoren centraal, omdat vooral de invloed die de toekomstige verwachtingen ten aanzien van een mogelijke verhuizing op verhuisplannen zou kunnen hebben, tot nu toe niet specifiek onder de leeftijdsgroep ouderen in Amsterdam is onderzocht. Bovenstaande resulteert in de volgende deelvragen:

B 1 - In hoeverre heeft de mate van ontevredenheid met de woning invloed op verhuisplannen?

B 2 - In hoeverre heeft de mate van ontevredenheid met de woonomgeving invloed op verhuisplannen?

B 3 - In hoeverre hebben de te verwachten financiële gevolgen invloed op verhuisplannen?

B 4 - In hoeverre hebben de te verwachten sociale gevolgen invloed op verhuisplannen?

B 5 - In hoeverre hebben de te verwachten mogelijkheden van de woningmarkt invloed op verhuisplannen?

1.3 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek dat in het kader van deze scriptie zal worden uitgevoerd is kwantitatief van aard en richt zich op Amsterdamse ouderen vanaf 55 jaar. De onderzoeksgegevens zullen worden verzameld aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst die door de plaatselijke

wijkafdelingen van de ANBO, de grootste Amsterdamse ouderenbond, zal worden verspreid onder haar leden. Het feit dat deze ouderen lid zijn van een ouderenbond, betekent dat zij niet helemaal representatief zijn voor alle ouderen in Amsterdam, maar doordat er voldoende leden zijn, die evenwichtig over de stad zijn verspreid, vormen zij een redelijk representatieve onderzoeksgroep als het om het terrein van wonen gaat.

1.4 Relevantie

Om beter inzicht te krijgen in de redenen waarom ouderen zo weinig verhuisplannen maken, wil ik in mijn onderzoek nader ingaan op een deel van het model van Fokkema (1996). Het gaat hierbij om het deel dat zich richt op de relatie tussen verhuisplannen en de mate van ontevredenheid met de woning en woonomgeving, de verwachtingen over de financiële en sociale gevolgen en de verwachtingen ten aanzien van de mogelijkheden op de woningmarkt. Dit deel is tot nu toe empirisch weinig onderzocht en hierin ligt dan ook de wetenschappelijke relevantie van mijn onderzoek. Fokkema's model is gebaseerd op de discrepantie die er bestaat tussen de feitelijke woonsituatie en de gewenste. Dit leidt tot een zekere mate van ontevredenheid (stress). Wordt deze ontevredenheid te groot, dan zou dit tot verhuisplannen kunnen leiden. Tijdens haar onderzoek heeft zij ontdekt dat de verwachtingen over financiële en sociale gevolgen en de mogelijkheden die men denkt te hebben op de woningmarkt, ook van grote invloed bleken te zijn op het maken van verhuisplannen. Haar, naar aanleiding van deze bevindingen, uitgebreide 'stress-threshold model' is alleen empirisch getoetst aan een dataset uit 1993, die deel uitmaakte van een economische studie, uitgevoerd door CERRA (Centre for Economic Research on Retirement and Ageing), landelijk, onder de leeftijdsgroep 53-63 jaar. Ik wil dit specifieke onderdeel van haar model nader onderzoeken in de stad Amsterdam, onder een meer uitgebreide leeftijdsgroep, namelijk alle ouderen vanaf 55 jaar, met als reden dat dit nog niet eerder is gedaan. Ook vormt Amsterdam geen afspiegeling van het landelijke gemiddelde als het om verhuizen en wonen gaat en is het inmiddels ruim 10 jaar later. Iedere nieuwe generatie ouderen zal zich anders gedragen dan de vorige en dus zullen ook de wensen en verwachtingen ten aanzien van de woning, woonomgeving en woningmarkt veranderen.

Maatschappelijk is dit onderzoek van belang, omdat inzicht in de factoren die verhuisplannen beïnvloeden, handvaten geven waar mogelijke knelpunten liggen met betrekking tot de geringe doorstroming van ouderen op de woningmarkt. Factoren die voor ouderen de aanleiding zijn om wel of niet verhuisplannen te maken en inzicht in de door ouderen gewenste woonsituatie, zijn relevant voor de vraag welk type van woningen waar gebouwd

moet worden en welke aanpassingen in de bestaande voorraad vooral dienen te worden gerealiseerd. Als een gemeente goed bekend is met de woonwensen van ouderen kan zij daar haar beleid op afstemmen en kan verhuizen worden bevorderd. Zo kunnen ruimere woningen worden vrijgemaakt die bij jongere huishoudens dikwijls erg gewild zijn.

Het wonen van ouderen maakt een belangrijk onderdeel uit van hun kwaliteit van leven. Als ouderen een geschikt huis bewonen heeft dit invloed op hun welbevinden en hoeven zij minder een beroep te doen op zorg en dienstverlening. De komende jaren vindt een ontwikkeling plaats naar zorgvriendelijke wijken. In Amsterdam wordt de woningvoorraad aangepast, vernieuwd en aangevuld met woningen die ondermeer geschikt zijn voor ouderen. Het voorzieningen niveau wordt uitgebreid en de woonomgeving verbeterd. Inzet hierbij is om wijken zodanig geschikt te maken dat bewoners er kunnen blijven wonen ongeacht hun leeftijd of gezondheidssituatie. Om dit mogelijk te maken is kennis over de wensen en behoeften bij de oudere consument over wonen en woonomgeving en de belemmeringen die zij daarbij ervaren van groot belang en kan dit onderzoek daar een steentje aan bijdragen.

1.5 Opzet van deze studie

Na deze inleiding waarin de probleemachtergrond is geschetst, doel en vraagstelling zijn benoemd en de relevantie van de studie naar voren is gebracht, schetst hoofdstuk 2 het Amsterdams woonbeleid van de komende jaren. Vervolgens geeft hoofdstuk 3 het theoretische kader aan en de hypothesen waarop deze studie zich baseert. Hoofdstuk 4 behandelt de opzet van het onderzoek en de wijze waarop de data zijn verzameld en hoofdstuk 5 beschrijft de gevonden resultaten. Hoofdstuk 6 benoemt de daaruit volgende conclusies en discussie en de mogelijke nieuwe onderzoeksvragen.

Hoofdstuk 2

Woonbeleid Amsterdam

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt het woonbeleid van Amsterdam voor de komende jaren aan de orde. De kansen en bedreigingen van de stedelijke vernieuwing voor ouderen worden besproken en de keuze van Amsterdam voor het scenario van een maximale extramuralisering. Tenslotte wordt kort ingegaan op de woonruimtebemiddeling en de kansen van ouderen op de Amsterdamse woningmarkt.

2.2 Woonvisie

De Woonvisie (gemeente Amsterdam, 2004), geschreven in opdracht van wethouder Stadig vormt de basis van het woonbeleid van de komende jaren. Dit beleid is gericht op gemengde en leefbare wijken en zet in op een kwantitatieve en pragmatische benadering van doelgroepen en woningvoorraad. De stedelijke vernieuwing biedt kansen om tegemoet te komen aan de behoefte van ouderen om zelfstandig te wonen ook als ze zorg nodig hebben. De woningvoorraad wordt geleidelijk geschikt gemaakt om de vergrijzing die in Amsterdam vooral na 2015 plaats gaat vinden het hoofd te bieden (Dienst Wonen, jaarboek 2005). In Zuid Oost en in de Westelijke Tuinsteden is deze ontwikkeling in volle gang. Er worden veel woningen gesloopt, omdat zij niet meer zouden voldoen aan de eisen van nu en in de toekomst. Dit betekent voor de hedendaagse ouderen of een gedwongen verhuizing, of een lange periode van onrust en overlast als zij wel in hun woning kunnen blijven wonen.

2.3 Maximale extramuralisering

Zelfstandig wonen is nu de trend. Ouderen geven aan (zo lang mogelijk) thuis te willen blijven wonen. Niet meer tussen instellingsmuren, maar wonen in een gewoon huis en in een gewone wijk, waarbij de zorg aan huis wordt geleverd. Het onderzoeksbureau RIGO heeft in Amsterdam in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) drie scenario's doorgerekend voor de toekomstige behoeften aan wonen met zorg (van Iersel e.a., 2004). In deze cijfers zijn ook de behoeften van anderen dan ouderen meegenomen, zoals psychiatrische patiënten en gehandicapten. Het eerste scenario gaat uit van maximale extramuralisering. Dit betekent zoveel mogelijk inzetten op zelfstandig wonen en een minimum aan wonen in instellingen. Het tweede scenario is behoudend en gaat uit van een beperkte afname van het wonen in instellingen en het derde scenario kiest voor een halt aan

de extramuralisering en voor een meer intramurale oplossing. Uitgaande van de wens van de verschillende belanghebbende partijen in Amsterdam blijkt een voorkeur te zijn voor maximale extramuralisering. Extramuralisering heeft twee directe gevolgen zo valt te lezen in de notitie 'Wonen met zorg en welzijn' van de Amsterdamse federatie van woningcorporaties (2005). Er ontstaat minder behoefte aan intramurale voorzieningen en meer behoefte aan alternatieven: toegankelijke woningen, waarin zorg op afroep of op afspraak geleverd kan worden. De scenario's geven een kwantitatief beeld van de toekomstige behoeften aan wonen met zorg. De vraag wordt uitgedrukt in verschillende woningtypen, die gekenmerkt worden door de toegankelijkheid van de woning en de beschikbaarheid van zorg.

Maar waar kiezen de Amsterdamse ouderen voor? Het overgrote deel van hen geeft aan liever thuis te willen blijven wonen. De huidige voorraad aanpassen wordt door de corporaties te duur bevonden, kwaliteitseisen aan (woonzorg)woningen betekenen vooral nieuwbouw en dit betekent weer dat ouderen zullen moeten verhuizen. Kiezen ouderen hiervoor of blijven zij wonen in een minder geschikte woning, dat zal de komende jaren gaan blijken. De gemeente Amsterdam kiest voor een vermaatschappelijking van de zorg en voor afbouw van de verzorgingshuisplaatsen tot zelfs 0 in 2015. De woonvisie gaat uit van een gewenste bouwproductie tot 2015 van 1200 sociale huurwoningen per jaar, waarvan 500 woningen voor wonen met zorg. Hier vallen onder: 3000 wibo's¹ (300 per jaar), 1700 geclusterde woningen waar 24 uren zorg geleverd kan worden (170 per jaar), 575 RoWo's² (58 per jaar) en 650 geclusterde woningen voor verstandelijk gehandicapten (65 per jaar). De vraag is of de praktijk wel aansluit op deze kwantitatieve opgave. Immers, de daadwerkelijke opgave is afhankelijk van onzekere factoren als daar zijn: medische vooruitgang, demografische en economische ontwikkelingen, de betaalbaarheid van de zorg, de beschikbaarheid van mantelzorg. Ook zijn de sociale consequenties van extramuralisering niet goed doordacht. J.W. Duyvendak signaleert in een groeps gesprek 'Thuis in de Wibo?' (Rooilijn nr.5, 2006: 231) een ideologie dat zelfstandig wonen altijd beter zou zijn, terwijl er geen doordacht beleid achter zit. De combinatie van verschillende bevolkingsgroepen die al zwak staan in de wijk, plus de kwetsbare groepen die door de extramuralisering de woningmarkt worden opgejaagd zou wel eens zeer ingewikkeld kunnen worden. Evelien Tonkens waarschuwt in hetzelfde blad dat vermaatschappelijking ook kan leiden tot grote eenzaamheid (Rooilijn nr 5, 2006:212).

¹ *Wibo staat voor wonen in beschermde omgeving en betreft een levensloopbestendige woning met voorzieningen in de nabije omgeving, bestemd voor ouderen.*

² *Rowo betekent een rolstoelwoning.*

2.4 Woonruimtebemiddeling

De vraag naar woonruimte in Amsterdam is onverminderd groot, maar de woningmarkt is verstopt, er wordt te weinig verhuisd en woningzoekenden zien te weinig mogelijkheden om hun situatie te verbeteren. Het aanbod in de sociale huursector bestaat vooral uit goedkope etagewoningen. Aan ouderen wordt een deel van het aanbod door labelling met voorrang verleend. Dit kunnen seniorenwoningen zijn, maar ook benedenwoningen en 1-hoog. Zo'n 20 tot 25% van het vrijkomende aanbod is gelabeld voor ouderen en huishoudens met een medische indicatie. Toch blijkt, dat niet meer dan de helft van die woningen ook daadwerkelijk verhuurd wordt aan deze groep (van Harten en Brouwer, 2005). Vooral de benedenwoningen worden vaak geweigerd, omdat ouderen die niet altijd veilig vinden. Ouderen hebben wel verreweg de grootste slaagkans van alle groepen op de woningmarkt blijkt uit de slaagkansenmonitor 2003 van de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties. Dit heeft vooral te maken met de over het algemeen lange woonduur. Binnen Amsterdam bestaan grote verschillen tussen de stadsdelen wat betreft leeftijd van nieuwe huurders in de sociale sector. Osdorp is bijvoorbeeld vooral in trek bij de ouderen en vergt een gemiddelde woonduur van 19,2 jaar (2005), terwijl voor Zuidoost 10 jaar staat. Iedereen die op zoek is naar een sociale huurwoning kan zich inschrijven bij 'Woningnet' en dan via de website of de krant intekenen op een woning van zijn/haar keuze. Met inachtneming van de bestaande voorrangregelingen kan dan degene met de langste woonduur in principe de woning gaan huren. Vooral voor nieuwbouwwoningen in de sociale huur is een lange woonduur een vereiste. Er is schaarste voor een goede sociale huurwoning met de mogelijkheid tot zorg en dan ook op de juiste plek en met de juiste voorzieningen in de buurt. De komende jaren zullen veel wibo-woningen worden opgeleverd, maar vooral buiten de ringweg van Amsterdam en de vraag is of ouderen daar wel willen gaan wonen.

Nog een extra punt van zorg betreft de politieke plannen voor een vergaande liberalisering van de huurmarkt. Als de WOZ-waarde (waarde onroerende zaken) in het puntenstelsel wordt opgenomen, zal de maximale huurprijs, vooral in de gewilde wijken van Amsterdam behoorlijk stijgen. Hierdoor zullen nieuwe drempels ontstaan voor verhuisplannen.

2.5 Tot slot

Dit hoofdstuk geeft een beeld van het woonbeleid wat de komende jaren gevoerd gaat worden om mede ook de vergrijzing, die vooral na 2015 wordt verwacht op te kunnen vangen. De vraag wordt gesteld waar de ouderen uiteindelijk voor zullen kiezen, blijven zitten in een minder geschikte woning of verhuizen naar de nieuwbouw. In hoofdstuk 6 zal bij de discussie nader ingegaan worden op deze vraag.

Hoofdstuk 3

Theoretisch kader

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader van het onderzoek besproken. Allereerst worden verschillende theoretische concepten en modellen nader toegelicht en bekritiseerd.

Vervolgens komt de basis voor deze studie, het uitgebreide stress threshold model van Fokkema (1996) aan de orde. Hierna volgt de bespreking van het gekozen onderzoeksmodel, waarbij de weergegeven verbanden zullen worden toegelicht. Tenslotte zullen de hypothesen voor het onderzoek worden geformuleerd.

3.2 Theoretische modellen

In de literatuur zijn verschillende theorieën en modellen te vinden, die ontwikkeld zijn om verhuisgedrag in zijn algemeenheid te verklaren. Veel van deze modellen zijn gebaseerd op analyses op macroniveau. Dit betekent dat onderzoek wordt gedaan naar de verhuisstromen tussen de verschillende geografische gebieden en naar factoren, waardoor mensen zich aangetrokken voelen tot een bepaalde omgeving of aangemoedigd worden om een bepaalde omgeving te verlaten, de zogenaamde pull en push factoren (Fokkema, 1996:17). Het zal duidelijk zijn, dat met deze benadering het niet goed mogelijk is om inzicht te krijgen in de omstandigheden waaronder individuen tot verhuisplannen komen. Deze studie richt zich op het individuele besluitvormingsproces bij ouderen en kijkt daarom vooral naar de microbenadering. Het gaat hierbij om ouderen die de intentie tot verhuizen (verhuisplannen) uitspreken en niet om het concrete verhuisgedrag zelf.

Rossi (1955) wordt vaak genoemd, als beginpunt van de microbenadering in het verhuisonderzoek. Zijn levensloopmodel legde het fundament voor veel latere studies. Het model gaat uit van de vooronderstelling dat de mogelijkheid van een verhuizing sterk toeneemt als gevolg van een transitie naar een andere levensfase, die andere behoeften met zich meebrengt. Het probleem hierbij is, om een consistente definitie van de levensloop te definiëren, die meetbaar is (Stapleton, 1980). Eind jaren 80 werd het life-cycle model meer toegespitst op de latere levensfase (Litwak en Longino, 1987). Deze levensfase wordt verdeeld in drie categorieën. De eerste categorie wordt getypeerd als pensioenmigratie, ouderen die naar een aantrekkelijker omgeving verhuizen. Zij zijn meestal gezond, financieel in goeden doen, goed geïnformeerd en mobiel. De tweede categorie ontstaat als er een beperking optreedt in gezondheid, sociale contacten of financieel. Ouderen willen dichter bij

hun vrienden of familie wonen of willen goedkoper wonen. De derde categorie zijn ouderen die naar een intramurale setting verhuizen. Dan gaat het meestal om ouderen met chronische beperkingen (De Boer, 1999). Omdat het levensloopperspectief aan verandering onderhevig is, is twijfel ontstaan over de bruikbaarheid van het model (Fokkema, 1996). Niettemin vormde het werk van Rossi (1955) aanleiding tot nieuwe studies, die weer leidden naar nieuwe theoretische inzichten en concepten.

3.3 Stress-threshold model

In tegenstelling tot het model van Rossi, dat alleen uitgaat van interne stressfactoren, veranderingen die plaatsvinden binnen het huishouden, ontdekten Brown en Moore (1970) dat ook externe stressfactoren, veranderingen die plaatsvinden buiten het huishouden, een rol spelen. Voorbeelden hiervan zijn verpaupering van de woning, verandering van de samenstelling van de bevolking of het sluiten van buurtwinkels. Brown en Moore (1970) stellen, dat onder invloed van interne en externe stressfactoren, een bepaalde stress (ontevredenheid) ontstaat tussen behoeften en verwachtingen van het huishouden en de kenmerken van de woning/woon omgeving. Wanneer de stress een zekere drempelwaarde overschrijdt, wordt tot verhuizen besloten. Als er geen aanvaardbare alternatieven worden gevonden, laat men de verhuisplannen (voorlopig) varen. Doet zich wel een geschikt alternatief voor dan wordt de verhuizing geëffectueerd. Een van de belangrijke bijdragen die Brown en Moore hebben geleverd aan de theorieontwikkeling betreffende verhuizen, is het onderscheiden van twee fasen in het besluitvormingsproces. Eerst, komen tot de beslissing om te willen verhuizen (de intentie tot verhuizen), ten tweede de keuze maken uit een aantal alternatieven (waarheen te verhuizen). De kritiek op het model van Brown en Moore betreft zowel de onderliggende vooronderstellingen, als het feit dat sommigen onderdelen van het besluitvormingsproces niet goed worden verklaard (Fokkema, 1996). Er wordt bijvoorbeeld uitgegaan van de vrijheid van keuze. Uit onderzoek blijkt echter dat juist ouderen en mensen met een laag inkomen vaak gedwongen moeten verhuizen (Serail, 1988; Popp, 1974). Ook kunnen lichamelijke of psychische beperkingen tot een noodzakelijke verhuizing leiden. Verder veronderstelt het model gelijke kansen op de woningmarkt, maar door de vaak lage inkomens zijn de mogelijkheden beperkt en er bestaat ook een groot tekort aan geschikte woningen voor ouderen. De volgorde van de twee fasen, de intentie tot verhuizen en waarheen te verhuizen, zou in principe ook omgekeerd kunnen plaatsvinden. Als een nieuw huis wordt aangeboden, zou dat tot een verhuisplan kunnen leiden. Brown en Moore gaan uit van overschrijding van een zekere stress drempel, maar anticiperen op een komende stress

situatie kan ook tot verhuisplannen leiden (Van der Molen, 1993). Ook hoeft een verhuizing niet het enige antwoord te zijn om de stress rondom het wonen weg te nemen. Aanpassingen in het huis en/of verbeteringen in de woonomgeving kunnen ook voldoen.

Na het artikel van Brown en Moore heeft Speare (1974; Speare e.a., 1975) voor de eerste fase van het besluitvormingsproces, de intentie tot verhuizen, 'the residential satisfaction model of relocation' ontwikkeld. Een model, dat de theorieën van Brown en Moore empirisch kan toetsen en dat als vertrekpunt heeft gediend voor Fokkema's onderzoek. Speare spreekt niet meer over 'stress' maar over 'ontevredenheid'. Verder wordt bij de achtergrondkarakteristieken nu 'sociale binding' genoemd. Speare en andere onderzoekers (Huff and Clark, 1978; Varady, 1980; Preston, 1984; Burby & Rohe, 1990) veronderstellen dat deze factor sterk van invloed kan zijn op het niet willen overwegen van een mogelijke verhuizing. Om het proces van verhuizen te kunnen verklaren zal ook rekening moeten worden gehouden met factoren die mensen weerhouden van het maken van verhuisplannen. Het belangrijkste kenmerk van het model is de interveniërende rol van de mate van ontevredenheid met de woonsituatie tussen de achtergrondkenmerken enerzijds en de verhuisplannen anderzijds. De belangrijkste kritiek op Speare's model heeft te maken met de door hem opgenomen achtergrondkenmerken, objectieve woning en buurtkenmerken, inplaats van conform de stress-threshold theorie, de ervaren discrepanties met de woning en buurt (Fokkema, 1996). Impliciet gaat Speare er dan vanuit, dat de wensen aangaande woning en buurt voor iedereen hetzelfde zouden zijn.

Fokkema heeft Speare's model verder uitgewerkt. Zij heeft bij de achtergrondkarakteristieken de objectieve woning en buurtkenmerken vervangen door de ervaren discrepantie in woning en buurtkenmerken, met als reden dat de ouderen verschillen in hun voorkeur voor woning en woonomgeving en daarom zowel de huidige maar ook de gewenste situatie van woning en woonomgeving bekend moet zijn. Immers, de discrepantie die ouderen tussen beiden ervaren, bepaalt de mate van ontevredenheid. Ook heeft zij de mate van ontevredenheid met de woonsituatie verdeeld in mate van ontevredenheid met de woning en mate van ontevredenheid met de woonomgeving (zie figuur 1).

Dit model is zij in eerste instantie gaan toetsen. Het model bleek niet het complete antwoord te geven op hoe ouderen tot verhuisplannen komen. Geconcludeerd werd, dat er sprake was van een bredere besluitvormingsstructuur om tot verhuisplannen te komen, dan alleen de mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving. Andere factoren kunnen ook meespelen als anticiperen op toekomstige omstandigheden, de mening van de partner, de verwachte gevolgen van een verhuizing en de verwachte mogelijkheden op de woningmarkt.

<i>Achtergrondkarakteristieken</i>	<i>Interveniërende variabelen</i>	<i>Afhankelijke variabele</i>
------------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------

Persoonlijke karakteristieken

	⇒	Mate van ontevredenheid woning	
Ervaren discrepantie woonsituatie			⇒ Verhuisplannen
Ervaren discrepantie woonomgeving	⇒	Mate van ontevredenheid woonomgeving	
Sociale binding			

Figuur 1. Fokkema's aangepaste versie van Speare's model

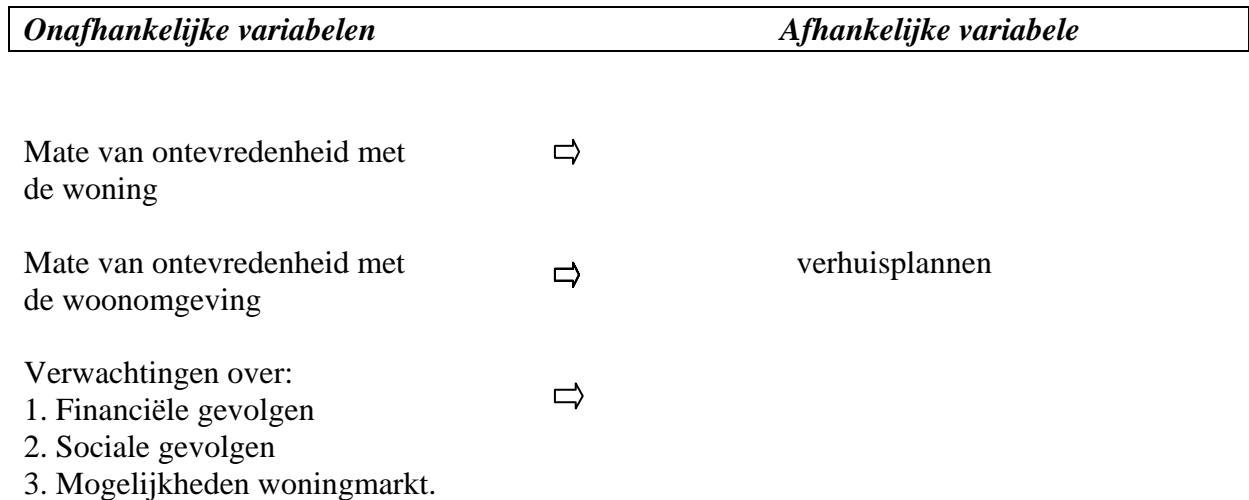
Fokkema heeft deze factoren alsnog onderzocht, maar nu onder de leeftijdsgroep 53-63 jaar. Op grond van de resultaten heeft zij haar aangepaste versie van Speare verder uitgebreid, door naast de mate van ontevredenheid met de woning en woonomgeving, ook de verwachtingen ten aanzien van financiële en sociale gevolgen en de verwachte mogelijkheden op de woningmarkt als nieuwe interveniërende variabelen op te voeren. Het betreft hier bijvoorbeeld de woonlasten die iemand schat te kunnen dragen, de verwachte kansen om aan een betere woning te komen, de inschatting om nieuwe sociale contacten op te kunnen bouwen of te behouden (familie, kinderen). Het zijn variabelen die een positieve of negatieve invloed kunnen uitoefenen op het maken van verhuisplannen.

3.4 Gekozen onderzoeksmodel

Dit onderzoek zal zich specifiek richten op de nieuwe, door Fokkema gevonden variabelen, namelijk de verwachtingen ten aanzien van de financiële en sociale gevolgen in relatie tot verhuisplannen bij ouderen en de verwachtingen ten aanzien van de mogelijkheden op de woningmarkt, met als reden, dat deze variabelen tot nu toe het minst onderzocht zijn. Zij zullen naast de mate van ontevredenheid met de woning en met de woonomgeving, getoetst worden aan een bredere leeftijdsgroep, namelijk alle Amsterdamse ouderen vanaf 55 jaar. Het interveniërende karakter van de variabelen staat in dit onderzoek niet centraal, maar de relatie die zij hebben met de verhuisplannen van ouderen. De belangrijkste achtergrondkenmerken als leeftijd, gezondheid, inkomen, sekse, wel of geen partner en opleiding worden in dit onderzoek als controlevariabelen op hun samenhang met verhuisplannen meegenomen. Uit de literatuur is bekend dat deze kenmerken van invloed zijn op verhuisplannen. Leeftijd en lichamelijke beperkingen zijn van belang voor zowel de verhuishwens, als de verhuisrichting.

Echtparen zijn minder geïnteresseerd in een aanleunwoning of serviceflat dan alleenstaanden en de (toenemende)groep hoger opgeleide ouderen lijkt alleen interesse te hebben voor de toegankelijke woning zonder ouderenetiket erop (De Klerk e.a., 2004: 153-155).

In schema ziet het model er als volgt uit:

Figuur 2: Gekozen onderzoek model

Een grote mate van ontevredenheid met de woning of met de woonomgeving zal een sterke druk uitoefenen om verhuisplannen te maken, maar de verwachtingen over financiële en sociale gevolgen, de mogelijkheden die ouderen denken te hebben op de woningmarkt, zijn vooral factoren die ouderen in Amsterdam zullen weerhouden van het hebben van verhuisplannen.

De hypothesen die nu volgen geven achtereenvolgens de te verwachten verbanden aan.

3.5 Hypothesen

Een belangrijke indicator voor het al dan niet maken van verhuisplannen is de geschiktheid van de huidige woning (Kulberg en Ras, 2004). Verhuisplannen hebben zij wiens woning op geen enkele manier is aangepast aan de beperkingen die (kunnen) optreden tijdens het ouder worden. Het minst verhuiscogent zijn degenen die een woning hebben waar zorg bij geleverd kan worden. De ontevredenheid met de woning kan toenemen in samenhang met andere factoren als de woonomgeving bijvoorbeeld of de gezondheid. Neemt de ontevredenheid echter toe dan zal dit tot meer verhuisplannen leiden. Zo kom ik tot de volgende hypothese:

Naarmate de ontevredenheid met de woning stijgt worden meer verhuisplannen gemaakt.

De meest stedelijke milieus worden minder gewaardeerd. De sociale kwaliteit van de buurt speelt een zeer grote rol bij verhuisplannen en heeft vaak meer invloed dan de woning op zichzelf. Niet alleen de concrete hinder van omwonenden, maar ook de wijze van omgang van buurt en buurtgenoten bepaalt de mate van tevredenheid met de woonomgeving. Naast de sociale kwaliteit spelen ook fysieke buurtkenmerken een rol als verkeersveiligheid, beschikbaarheid van winkels in de buurt en openbaar vervoer (Kulberg en Ras, 2004).

In Amsterdam is de leefbaarheid in veel wijken een punt van zorg, vooral in de vernieuwingsgebieden is het nog niet zo eenvoudig om 'gewoon' in de wijk te blijven wonen, zeker niet voor de relatief kwetsbare groeperingen (van Harten en Brouwer, 2005).

Hierdoor kom ik tot de volgende hypothese:

Naarmate de ontevredenheid met de woonomgeving stijgt worden meer verhuisplannen gemaakt.

De huren zijn sinds de jaren negentig fors toegenomen, vooral voor ouderen boven de 65 jaar. Dit heeft te maken met de toename van ouderen in specifieke ouderenwoningen, die dikwijls recent gebouwd zijn en daardoor duurder. Gemiddeld besteden zij in 2002 een kwart van hun inkomen aan huur, een toename met 5% in vergelijking met de jaren negentig (Kulberg en Ras, 2004). Als ouderen een financiële achteruitgang verwachten bij een eventuele verhuizing of denken de woonlasten niet op te kunnen brengen, zullen zij minder vaak verhuisplannen hebben. Kijken we naar de liberalisering van de huurmarkt die minister Dekker van VROM voorstaat, dan zal dit grote gevolgen hebben voor Amsterdam. Het voornemen om de WOZ waarde in het puntenstelsel op te nemen, zal de maximale huurprijs in de gewilde buurten behoorlijk doen stijgen. Dit leidt tot de volgende hypothese:

Naarmate de financiële gevolgen negatiever worden ingeschat zullen verhuisplannen afnemen.

Een factor die ook een remmende invloed op verhuisplannen kan hebben is de sociale binding die mensen voelen met hun omgeving (van der Molen, 1991).

Ouderen hebben vaak in de loop der tijd een hecht sociaal netwerk opgebouwd, wat zij niet graag kwijtraken. Als zij zich thuis voelen in hun buurt en daar goede contacten hebben, bijvoorbeeld met buren, vrienden, kinderen en/of familie, zullen zij minder vaak verhuisplannen hebben. Hierdoor kom ik tot de volgende hypothese:

Naarmate de sociale gevolgen negatiever worden geschat, zullen verhuisplannen afnemen.

Ouderen gaan steeds meer een beroep doen op voor hen specifieke woonvormen, waarbij zij kunnen rekenen op een toegankelijke woning met goede welzijn en zorgvoorzieningen in een prettige buurt. Fokkema (1996) constateerde reeds dat ruim 41% van haar respondenten hun voorkeur uitsprak voor een specifieke ouderenwoning.

De Amsterdamse Federatie van Woningbouwcorporaties constateert in haar notitie 'Wonen met zorg en welzijn' (2005) een kwalitatief woningtekort voor ouderen. Tevens spreken zij het vermoeden uit dat ouderen niet altijd de juiste weg weten te vinden en bijvoorbeeld onvoldoende op de hoogte zijn van het feit dat zij via 'Woningnet' moeten reageren op een woning. Blijkbaar kennen ouderen soms de weg niet of denken zij dat de door hen gewenste woning toch niet beschikbaar voor hen zal zijn. Dit brengt mij tot mijn laatste hypothese: *Naarmate de verwachte mogelijkheden op de Amsterdamse woningmarkt negatiever worden geschat, zullen ouderen minder verhuisplannen hebben.*

3.6 Tot slot

In dit hoofdstuk is het theoretisch model besproken en er zijn vijf hypothesen geformuleerd. In het volgende hoofdstuk zal de onderzoeksopzet worden gepresenteerd.

Hoofdstuk 4

Onderzoeksopzet

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de opzet van het onderzoek beschreven. Achtereenvolgens komen de onderzoeksvragen, de onderzoeksgroep en de gehanteerde strategie en methoden aan de orde. Tot slot volgt de operationalisatie van de gebruikte variabelen en wordt de analyse van de data toegelicht.

4.2 Onderzoeksopzet

Het onderzoek dat in het kader van deze scriptie is uitgevoerd is zowel beschrijvend van aard, als richtinggevend in het vinden van verklaringen voor het maken van verhuisplannen. De verhuisplannen van oudere Amsterdammers worden beschreven aan de hand van een viertal aspecten: wie hebben verhuisplannen (1), de snelheid waarmee ouderen denken te kunnen verhuizen (2), binnen de stad verhuizen of buiten de stad (3) en het type woning waarnaar gezocht wordt (4). Om verhuisplannen beter te kunnen verklaren is de mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving onderzocht, de te verwachten gevolgen met betrekking tot de financiële en sociale situatie en de te verwachten mogelijkheden op de woningmarkt. Vooral bij deze laatste drie factoren wordt verwacht dat zij substantieel bij kunnen dragen aan het inzicht in de redenen waarom ouderen zo weinig verhuisplannen maken. Het onderzoek is opgezet in samenwerking met de commissie wonen van ANBO Amsterdam. Zij behartigen namens de bond de belangen van de Amsterdamse ouderen op het gebied van wonen.

4.3 Onderzoeksgroep

De doelgroep omvat Amsterdamse ouderen vanaf 55 jaar. Ik ben mij ervan bewust dat hiervoor eigenlijk een random steekproef nodig is, maar dit is moeilijk uitvoerbaar omdat de toegang tot gemeentelijke gegevens van alle Amsterdamse ouderen niet gemakkelijk is en betaald moet worden. Omdat ik wel toegang kon krijgen tot het ledenbestand van de ANBO (Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen), met maar liefst 5563 leden in Amsterdam en daarmee de grootste ouderenbond in de hoofdstad, heb ik voor mijn onderzoek gebruik gemaakt van dit ouderenbestand. Het feit dat deze ouderen lid zijn van een ouderenbond betekent dat zij niet helemaal representatief zijn voor alle ouderen in Amsterdam. Echter, er zijn voldoende leden en zij zijn redelijk representatief als het om het gebied van wonen gaat. Allochtone ouderen en ouderen die intramuraal wonen zijn minder vertegenwoordigd in de

bond. Ook vereisen deze groepen een andere benaderingswijze dan bij dit onderzoek is toegepast. Hierdoor bestaat de onderzoekspopulatie bijna uitsluitend uit zelfstandig wonende autochtone ouderen.

4.4 Strategie en methoden

Als onderzoeksstrategie is gekozen voor een enquête, die geschikt is voor het beschrijven en verklaren van sociale verschijnselen ('t Hart e.a. 1998). Een enquête kan persoonlijk (face-to-face), schriftelijk of telefonisch worden gehouden. Voor dit onderzoek is geen verdere mondelinge uitleg nodig en omdat ik het onderzoek alleen heb verricht en toch een grote groep ouderen wilde bereiken, heb ik uit praktische overwegingen gekozen voor een schriftelijke enquête en daarbij gebruik gemaakt van gestandaardiseerde vragenlijsten.

In totaal zijn 770 ouderen benaderd om de benodigde respons te krijgen van 200 tot 250 ouderen. Dit aantal is gebaseerd op een te verwachten responspercentage van 30%, dus 30% van 770 enquêtes is maximaal 231 enquêtes. Fokkema had in 1992 nog een respons van 40%, maar dit was 13 jaar geleden en haar onderzoek betrof face-to-face interviews, terwijl bij dit onderzoek ouderen zelfstandig de enquête in moeten vullen. De respons bij postenquêtes is over het algemeen laag, vooral in de grote steden neemt het percentage non-respons toe (Fokkema, 1996). Deze toename van non-respons heeft te maken met de toename van onderzoek in zijn algemeenheid en met de toename van het gebruik van verschillende communicatiemiddelen bij onderzoek, zoals telefoon, televisie en internet.

De enquêtes zijn via de wijkafdelingen van de ANBO onder de leden verspreid.

Amsterdam kent 14 stadsdelen en ANBO Amsterdam telt 19 wijkafdelingen. Voor de representativiteit is de stad opgedeeld in 5 regio's: Centrum/Oud-West, Noord, Zuid, Oost/Zuidoost en Nieuw West. Om de representativiteit binnen Amsterdam naar de verschillende regiogebieden te waarborgen is op basis van gemeentelijke gegevens over aantallen ouderen per gebied een percentage van 0.5% genomen (zie tabel 1).

Het aantal 55 plussers in de verschillende regio's stemt redelijk overeen met het aantal 55 plussers binnen de verschillende ANBO afdelingen. Alleen de ANBO afdelingen in de regio Centrum/Oud West en Zuid zijn relatief minder groot ten opzichte van het aantal daar woonachtige 55 plussers in zijn totaal (zie tabel 1). Zoals te zien in de tabel, levert vergelijking van percentages per gebied voor Amsterdam en voor te benaderen respondenten, een representatieve steekproef op naar gebied. Alleen door non respons, kan de mate van representativiteit nog in gevaar worden gebracht.

Regio indeling	ANBO leden	55 plussers A'dam	steekproef 0.5%
Amsterdam	N = 5563	N = 154035	N = 770
Centrum/Oud-West	814 (15%)	31630 (21%)	158 (21%)
Noord	1142 (20%)	23296 (15%)	117 (15%)
Zuid	840 (15%)	32871 (21%)	164 (21%)
Oost/Zuidoost	1369 (25%)	30986 (20%)	155 (20%)
Nieuw West	1398 (25%)	35252 (23%)	176 (23%)
Totaal	5563 (100%)	154035 (100%)	770 (100%)

Tabel 1 (gegevens ledenaantallen ANBO en 55 plussers Amsterdam van 2004)

De ANBO afdelingen die onder de betreffende regio vallen, verspreiden onder 0.5% van het aantal 55 plussers van hun stadsdelen de enquêtes. Dit betekent dat de afdelingen die onder Centrum/Oud-West vallen zorgdragen voor het verspreiden van 158 enquêtes, de afdelingen in Noord verspreiden 116 enquêtes, in Zuid 164, in Oost/Zuidoost 155 en in Nieuw West 176 enquêtes. In bijlage 1 is de precieze indeling van stadsdelen en ANBO afdelingen naar vijf Amsterdamse regio's opgenomen.

ANBO Amsterdam voert zelf geen ledenadministratie, dat doen de wijkafdelingen afzonderlijk. Iedere wijkafdeling draagt zorg voor de eigen activiteiten en de eigen ledenadministratie. Wel is een overzicht beschikbaar van het aantal wijkafdelingen met het aantal leden. Elke maand wordt het ANBO blad bij de leden thuisbezorgd. Via het contact met de bezorgers zijn de enquêtes random verspreid in de afdelingen.

Vragenlijst

De vragenlijsten zijn gestandaardiseerd en bevatten merendeels gesloten vragen om zoveel mogelijk kwantitatieve gegevens te kunnen verzamelen. Er is aandacht besteed aan een juiste routing om de ouderen met en zonder verhuisplannen te kunnen onderscheiden. De lijst moest binnen vijf minuten kunnen worden ingevuld en korte duidelijke vragen bevatten, opdat de ouderen niet halverwege het invullen zouden afhaken. Bij de vragenlijst is een introductiebrief gemaakt. In deze brief wordt om de medewerking van de respondent gevraagd en wordt het onderwerp van de enquête kort toegelicht. Op de vragenlijst zelf staat een korte uitleg, waarbij in het geval dat de respondent getrouwd/samenwonend is, bij de helft van de vragenlijsten het verzoek aan de man en de andere helft aan de vrouw of partner wordt gedaan om de lijst in te

vullen. Immers, partners kunnen onderling van mening verschillen over verhuisplannen. In de bijlage 2 is de begeleidende brief opgenomen en in bijlage 3 de vragenlijst.

De vragenlijst bestaat uit 24 korte vragen en bestaat uit 4 modules: de eerste 5 vragen gaan over de huidige woonsituatie, de volgende 9 vragen over de verwachte mogelijkheden op de woningmarkt en over mogelijke verhuisplannen, dan een uitgebreide vraag naar de gevolgen van een mogelijke verhuizing op financieel en op sociaal gebied en ten slotte nog 9 vragen naar persoonlijke karakteristieken. Om te toetsen of de vragenlijst goed werd begrepen en ingevuld, is eerst een proefenquête gemaakt en uitgetest op 10 ouderen.

4.5 Variabelen

Bij het maken van de vragenlijst is deels gebruik gemaakt van de diverse datasets die Fokkema (1996) voor haar onderzoek heeft gebruikt: een Amsterdamse dataset, die deel uitmaakte van een onderzoeksproject van de Vrije Universiteit en de Technische Universiteit in Delft en een landelijke dataset van Cerra: Centre for Economic Research on Retirement and Ageing. Dit is gebeurd, om latere onderzoeksgegevens te kunnen vergelijken.

4.5.1 Onafhankelijke variabelen

In dit onderzoek hebben de onafhankelijke variabelen betrekking op de huidige woonsituatie, op de tevredenheid met de huidige woning en woonomgeving, op de verwachte mogelijkheden op de woningmarkt, op de verwachte gevolgen bij een mogelijke verhuizing op financieel en sociaal gebied en op persoonlijke kenmerken.

Huidige woning

De respondenten is gevraagd of zij in een koophuis (0), een huurhuis (1), of anders wonen (2).

Woonduur

Hierbij is vastgesteld hoe lang men al in de huidige woning woont. Hiervoor zijn zeven antwoordcategorieën geformuleerd, later samengevoegd tot vier, namelijk: 4 jaar of minder (0), 5 – 10 jaar (1), 11 - 15 jaar (2), 16 jaar of meer (3).

Stadsdeel

Respondent is gevraagd in welk stadsdeel van Amsterdam hij of zij woont. Alle 14 stadsdelen zijn genoemd als antwoordcategorie.

Tevredenheid woning

Deze variabele is geoperationaliseerd door te vragen hoe tevreden men is over de huidige woning. Zowel de vraagstelling als de antwoordcategorieën zijn overgenomen uit het Cerra onderzoek om later de resultaten te kunnen vergelijken. Er zijn vijf antwoorden mogelijk,

later hergecodeerd tot drie: (heel)tevreden (0), noch tevreden of ontevreden (1) en (heel)ontevreden (2)

Tevredenheid woonomgeving

Gevraagd is hoe tevreden men is over de huidige woonomgeving. De vraag en de antwoordcategorieën zijn net als bij de vraag naar de tevredenheid over de woning overgenomen uit het Cerra onderzoek. De vijf antwoordcategorieën zijn ook hier teruggebracht naar drie: (heel) tevreden (0), noch tevreden of ontevreden (1) en (heel)ontevreden (2).

Verwachte mogelijkheden op de woningmarkt

Om een indruk te krijgen van de door de respondent verwachte mogelijkheden op de woningmarkt, is gevraagd of het wel of niet mogelijk zou zijn om te verhuizen binnen een jaar, als verhuizen noodzakelijk of gewenst zou zijn. Er zijn zes antwoordcategorieën, later samengevoegd tot vier: (beslist)mogelijk (0), moeilijk maar niet onmogelijk (1), (beslist)onmogelijk (2) en weet niet (3). Vervolgens wordt aan de respondenten die 1 of 2 hebben ingevuld, de volgende vraag gesteld: Indien het moeilijk tot onmogelijk lijkt om te verhuizen, waar heeft dit dan mee te maken? Hierbij zijn zes antwoordcategorieën, namelijk: moeilijk om een geschikte woning te vinden (0), huizen zijn te duur (1), ik wacht tot een bepaalde woning vrijkomt (2), doordat een lange woontijd noodzakelijk is (3), kan op korte termijn mijn woning niet verkopen (4) en anders (5). Deze beide vragen zijn ook overgenomen uit het Cerra onderzoek, alleen is de termijn waarbinnen men denkt dat het mogelijk moet kunnen zijn om te verhuizen teruggebracht naar een jaar in plaats van twee jaar, met als argument dat als het noodzakelijk is om te verhuizen twee jaar een te lange termijn is. In Amsterdam wordt bij 'noodzaak' in principe binnen een jaar bemiddeld.

Verwachte gevolgen voor financiële situatie

De vraag naar de verwachte gevolgen van een mogelijke verhuizing is zowel aan de respondenten met en zonder verhuisplannen gevraagd. De respondent is gevraagd om zich de situatie van een mogelijke verhuizing voor te stellen en daarbij aan te geven of zijn of haar financiële situatie zou veranderen in positieve of negatieve zin. Vijf antwoordcategorieën zijn gegeven, later hergecodeerd tot drie: (veel)beter (0), hetzelfde (1) en (veel)slechter (2).

Verwachte gevolgen voor sociale contacten

Ook deze vraag is gesteld aan zowel de mensen met als zonder verhuisplannen. Gevraagd werd om aan te geven of gedacht werd dat de sociale contacten er na een eventuele verhuizing op vooruit zouden gaan, hetzelfde zouden blijven of er op achteruit zouden gaan. De vijf antwoorden werden samengevoegd tot drie categorieën: (veel) beter (0), hetzelfde (1) en (veel)slechter (2).

Persoonlijke kenmerken.

Hierbij zijn de volgende variabelen gebruikt: leeftijd, sekse, gezinssamenstelling, wel of geen betaald werk, inkomen, gezondheid en opleiding. Ik heb hiervoor gebruik gemaakt van vragen uit het LASA onderzoek van de Vrije Universiteit en van eigen vragen.

Leeftijd

Hierbij is gevraagd naar de leeftijd in jaren. Later zijn deze hergecodeerd naar vijf leeftijdsgroepen nl: 55-65 jaar, 66-70 jaar, 71-75 jaar, 76-80 jaar, 80 jaar en ouder.

Sekse

Gevraagd is of de respondent een man of een vrouw betref (0 = man, 1 = vrouw).

Gezinssamenstelling

De samenstelling van het huishouden is geoperationaliseerd door te vragen of respondent getrouwd is, of iemand heeft die hij of zij als partner beschouwt (0 = ja, 1 = nee). Vervolgens of deze persoon deel uitmaakt van het huishouden (0 = ja, 1 = nee, verpleeghuis en 2 = anders). Hierna is gevraagd of er nog andere personen deel uitmaken van het huishouden (nee = 0, ja = 1). Indien de vraag met ja werd beantwoord, werd gevraagd om het aantal personen aan te geven.

Betaald werk

Als vraag werd gesteld of iemand wel of niet betaald werk verricht (0 = ja, 1 = nee).

Inkomen

Hierbij is naar het netto maandinkomen van het huishouden gevraagd, rekening houdend met alle mogelijke bronnen van inkomsten. Zes antwoordcategorieën zijn gegeven en later samengevoegd tot vier: < 1000 (0), 1000 –1500 (1), 1500 –2500 (2) en > 2500 (3).

Gezondheid

De gezondheid is geoperationaliseerd door te vragen hoe de respondent in het algemeen zijn of haar eigen gezondheid ervaart. Vijf antwoordcategorieën zijn mogelijk en later hergecodeerd naar drie: (zeer) goed (0), gaat wel (1) en niet zo best (slecht) (2).

Opleidingsniveau

Deze variabele is vastgesteld door te vragen naar de hoogste opleiding die met een diploma is afgerond. Acht antwoordmogelijkheden zijn geboden en later gecodeerd naar vijf: geen afgeronde opleiding (0), lager (beroeps) onderwijs (1), middelbaar (beroeps) onderwijs (2), hoger (beroeps) onderwijs (3) en wetenschappelijk onderwijs (4).

4.5.2. Afhankelijke variabele

Bij dit onderzoek behelst de afhankelijke variabele het hebben van verhuisplannen. Deze is geoperationaliseerd naar vijf antwoordmogelijkheden, later gecodeerd naar vier namelijk: ja,

(beslist) (0), ja (1), mogelijk (2) en (beslist)niet (3). De vraag is overgenomen uit het onderzoek van Fokkema (1996) evenals de hercodering.

Vervolgens zijn door middel van routing de respondenten onderscheiden in drie categorieën namelijk een groep respondenten met (mogelijk) verhuisplannen en een groep zonder verhuisplannen. Aan de groepen met (mogelijk) verhuisplannen zijn zes extra vragen gesteld.

Termijn van verhuizen

Respondenten met verhuisplannen zijn gevraagd op welke termijn zij willen verhuizen. Zes antwoordcategorieën zijn mogelijk, later samengevoegd tot vier: minder dan een jaar (0), 1 – 3 jaar (1), na 3 jaar (2) en weet niet (3). Vervolgens is aan de respondenten gevraagd of zij denken dat de door hen gekozen termijn mogelijk is. Hierbij zijn de resultaten gecodeerd tot vier categorieën: (zeer) mogelijk (0), mogelijk noch onmogelijk (1), (zeer) onmogelijk (2) en weet niet (3).

Waarheen verhuizen?

Deze vraag gaat over waar men naar toe zou willen verhuizen. Respondenten kunnen kiezen uit vijf antwoorden namelijk: binnen Amsterdam, zelfde stadsdeel (0), binnen Amsterdam, ander stadsdeel (1), buiten Amsterdam (2), buiten Nederland (3) en weet niet (4). Bij deze vraag hoort een vervolgvraag waar de respondent moet aangeven of hij of zij denkt dat deze keuze gerealiseerd kan worden. Uiteindelijk zijn de antwoorden gecombineerd tot de categorieën: ja (beslist) (0), mogelijk (1), nee (beslist niet) (2) en weet niet (3).

Keuze woning/woonvorm

Gevraagd wordt naar wat voor soort woning de voorkeur uitgaat van de respondent bij een verhuizing. Voor de beantwoording van deze vraag zijn twaalf verschillende woningtypen benoemd. Hierna wordt opnieuw gevraagd aan de respondent of hij of zij denkt dat de keuze gerealiseerd kan worden. De antwoorden zijn gecombineerd tot de categorieën: ja (beslist) (0), mogelijk (1), nee (beslist niet) (2) en weet niet (3).

4.6 Data analyse

Allereerst zullen de frequenties berekend worden van ouderen met en zonder verhuisplannen. Om mogelijke verschillen in persoonlijke kenmerken tussen ouderen met en zonder verhuisplannen aan te tonen zullen vervolgens kruistabellen worden berekend voor leeftijdscategorieën, sekse, wel of geen partner, wel of geen betaald werk, inkomen, opleiding en gezondheid. Verder zal met behulp van kruistabellen gekeken worden of er significante verschillen tussen ouderen met en zonder verhuisplannen zijn te vinden naar regio, woonduur, huur of koophuis. Vervolgens wordt specifiek ingegaan op de ouderen met (mogelijk) verhuisplannen. Middels kruistabellen zal worden gekeken binnen de drie verschillende

categorieën ouderen met ja (beslist) of mogelijk verhuisplannen of er verschillen bestaan naar de termijn waarop men denkt te verhuizen, waarheen men naartoe denkt te verhuizen en naar welk type woning/woonvorm men op zoek is. Ten slotte zullen ook om de andere deelvragen te kunnen beantwoorden frequentieberekeningen en kruistabellen worden gemaakt voor de variabelen tevredenheid woning en woonomgeving, te verwachten gevolgen op financieel en sociaal gebied en de te verwachten mogelijkheden op de woningmarkt. Er zullen bivariate analyses worden gemaakt om de samenhang en de richting te duiden van de verschillende factoren die van invloed zijn op verhuisplannen bij ouderen.

4.7 Tot slot

Dit hoofdstuk heeft de opzet van het onderzoek besproken, de gehanteerde strategie en methoden en de operationalisatie van de gebruikte variabelen. In het volgende hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek worden uiteengezet.

Hoofdstuk 5

Resultaten

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de enquête beschreven. Na het bespreken van de kenmerken van de doelgroep, worden eerst de beschrijvende deelvragen beantwoord, die in hoofdstuk 1 al eerder zijn geformuleerd. Vervolgens volgt een korte conclusie en samenvatting. Hierna volgt de beantwoording van de deelvragen die betrekking hebben op de invloed en samenhang van de factoren die ten grondslag liggen aan de verhuisplannen van oudere Amsterdammers. Ook deze worden tot slot kort samengevat en van een conclusie voorzien.

5.2 Respons

Van de 770 enquêtes zijn er 355 teruggekomen, een grotere respons dan normalerwijze kan worden verwacht namelijk 46%. Dit valt grotendeels te verklaren uit het feit dat de enquête werd gehouden onder ANBO leden en plaatsvond in opdracht van de eigen organisatie. Een groot deel van de ANBO leden is actief als het om hun belangenbehartiging gaat en zij beschikken over een goed netwerk verdeeld over de gehele stad. Voor de representativiteit is de stad opgedeeld in 5 regio's. Van alle respondenten woont 27.6% in Nieuw West en 25.4% in Oost/Zuidoost, dan volgen Zuid (16.7%), Centrum /Oud-West (15.2%) en Noord (13.2%). Bij 2% van de enquêtes werd het stadsdeel, waar men woonachtig is helaas niet vermeld. Kijken we naar de responspercentages per regio, dan scoort Oost/Zuidoost het hoogst met 58%, hierna volgt Nieuw West met 56%, Noord met 40%, Zuid met 36% en Centrum/Oud-West met 34%. Het verschil in percentages teruggekomen enquêtes heeft te maken met de ANBO afdelingen die actief zijn in de betreffende regio. In de regio's Nieuw West en Oost/Zuidoost zitten de grootste percentages ANBO leden en hierdoor zijn ook meer buurtafdelingen actief (bijlage 1: indeling naar vijf Amsterdamse deelgebieden). In de regio's Oud-West en Zuid waren twee buurtafdelingen niet in staat om de enquête onder hun leden te verspreiden en hebben de andere buurtafdelingen binnen de betreffende regio hier zorg voor gedragen, in de regio Noord is bij een afdeling de enquête op de activiteitenmiddag verspreid.

5.3 Kenmerken van de onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep omvat ouderen vanaf 55 jaar. Van de 355 respondenten is 68% vrouw en 32% man. Van de onderzoeksgroep is 37% getrouwd of samenwonend. De groep alleenstaanden (63%), bestaat voor 81% uit vrouwen. De respondenten zijn redelijk goed

verdeeld wat leeftijd betreft, de gemiddelde leeftijd is 74 jaar. De meeste ouderen wonen in een huurhuis (85%), de woonduur is gemiddeld lang, 42% heeft een woonduur van meer dan 20 jaar. Wat de gezondheid aangaat voelt 51% van de respondenten zich (zeer)goed, met 38% gaat het wel en met 11% gaat het niet best of ronduit slecht. Van de respondenten heeft 69% een lagere of middelbare (beroeps)opleiding afgerond en 31% een hogere (beroeps)opleiding of wetenschappelijk onderwijs. Tenslotte heeft 52% van de respondenten een netto inkomen wat niet hoger is dan 1500 euro per maand. Kort samengevat omvat de onderzoeksgroep relatief veel alleenstaande vrouwen met een laag opleidingsniveau en inkomen, die al geruime tijd in een huurhuis wonen.

5.4 Beschrijvende deelvragen

A 1 –Hoeveel en welke ouderen in Amsterdam hebben verhuisplannen?

Uit mijn onderzoek blijkt dat 13% van de Amsterdamse ouderen (beslist) verhuisplannen heeft, maar er is ook een groep die nog twijfelt en aangeeft mogelijk plannen tot verhuizen te hebben. Die groep bestaat uit ruim 20% van de ondervraagden.

In totaal heeft dus 33% van de Amsterdamse ouderen (mogelijk) verhuisplannen en 67% (beslist) niet. De meeste ouderen met (beslist) verhuisplannen wonen in de regio Oost/Zuidoost 25%, hierna volgen de regio's Centrum/Oud-West en Nieuw West met beiden 23%, Noord 16% en Zuid 13% (tabel 1).

Regio N=346	Verhuisplannen			p-waarde chi 2
	Ja N=44	Mogelijk N=70	Nee N=232	
Centrum/Oud-west	23%	16%	14%	.69
Noord	16%	7%	15%	
Zuid	13%	20%	17%	
Oost/zuidoost	25%	26%	26%	
Nieuw West	23%	31%	28%	
Koop/huurhuis (N=351)	N=43	N=72	N=236	.19
Koophuis	19%	21%	12%	
Huurhuis	79%	79%	87%	
Anders	2%	0%	1%	
Leeftijdsgroep (N=352)	N= 44	N=72	N=236	.01
55 - 65 jaar	39%	19%	14%	
66 - 70 jaar	18%	28%	17%	
71 - 75 jaar	16%	17%	20%	
76 - 80 jaar	18%	15%	24%	
80 jaar en ouder	9%	21%	25%	

Sekse (N=352)	N=44	N=72	N=236	
				.58
Man (N=114)	32%	37%	31%	
Vrouw (N=238)	68%	63%	69%	
Partner (N=331)	N=44	N=66	N=221	
				.22
Ja (N=123)	48%	39%	34%	
Nee (N= 208)	52%	61%	66%	
Woonduur (N=352)	N=43	N=72	N=237	
				.00
4 jaar of minder	9%	1%	11%	
5 – 10 jaar	19%	17%	22%	
10 - 15 jaar	35%	10%	16%	
16 jaar of meer	37%	72%	51%	
Inkomen (N=328)	N=44	N=68	N=216	
				.33
< 1000 euro	13%	16%	26%	
1000 – 1500 euro	39%	37%	28%	
1500 - 2500 euro	39%	35%	33%	
>2500 euro	9%	12%	13%	
Opleiding (N=336)	N=41	N=70	N=225	
				.11
Geen afgeronde opleiding	3%	1%	6%	
Lager(beroeps)onderwijs	51%	27%	33%	
Middelbaar(beroeps)onderwijs	22%	40%	31%	
Hoger(beroeps)onderwijs	17%	20%	24%	
Wetenschappelijk onderwijs	7%	12%	6%	
Gezondheid (N=340)	N=42	N=69	N=229	
				.14
(zeer)goed	62%	46%	50%	
gaat wel	26%	48%	37%	
niet zo best (slecht)	12%	6%	13%	

Tabel 1: Kenmerken van ouderen naar verhuisplannen.

Leeftijd is significant bij verhuisplannen, de leeftijdsgroep tot 65 jaar heeft vaker verhuisplannen ($P = .01$). Andere factoren, als het hebben van een koop of huurhuis, wel of niet een partner en sekse, laten geen significante verschillen zien. De woonduur weer wel. Bij de ouderen met verhuisplannen heeft 37% een woonduur van 16 jaar of meer, bij de ouderen die mogelijk verhuisplannen hebben is dit zelfs 72%. Een lange woonduur bevordert verhuisplannen, maar werkt tegelijkertijd belemmerend. Van de ouderen zonder verhuisplannen heeft namelijk 51% ook een woonduur van 16 jaar of meer. Wat inkomen betreft hebben de groepen ouderen met een netto inkomen tussen de 1000 en 1500 en tussen de 1500 tot 2500 euro de meeste verhuisplannen (in totaal 78%), maar dit verschil is niet

significant. Ouderen met een afgeronde opleiding in het lager (beroeps) onderwijs hebben vaker verhuisplannen, evenals de ouderen die hun gezondheid als (zeer) goed beschrijven (62%), maar ook hier gaat het om tendensen en zijn de verschillen niet significant.

Om de volgende beschrijvende onderzoeksvragen te beantwoorden, ben ik nagegaan hoe snel ouderen met (mogelijk)verhuisplannen denken te kunnen verhuizen, of zij binnen Amsterdam willen verhuizen of niet en naar welk type woning/woonvorm zij op zoek zijn.

A 2 -Verhuisplannen, op welke termijn?

De ouderen met (mogelijk) verhuisplannen (N=116) zijn te onderscheiden in drie groepen: een groep die beslist verhuisplannen heeft, een groep die verhuisplannen heeft en een groep met mogelijke verhuisplannen. Ouderen die beslist verhuisplannen hebben, willen ook op korte termijn hun wensen realiseren. 75% van deze categorie streeft ernaar om binnen een jaar te verhuizen (tabel 2). Kijken we naar de ouderen met gewone verhuisplannen, dan wil bijna de helft hiervan op wat langere termijn hun plannen verwezenlijken, namelijk 1-3 jaar en van de ouderen met mogelijke verhuisplannen weet zelfs 46% nog niet op welke termijn men de verhuisplannen wil realiseren (zie tabel 2). Uit deze gegevens blijkt dat hoe duidelijker ouderen verhuisplannen voor ogen hebben staan, hoe sneller zij die willen realiseren. Op de vraag of ouderen ook denken dat het mogelijk is om binnen de door henzelf gekozen termijn hun plannen te realiseren, antwoord 40% van wel, 20% denkt dat het mogelijk noch onmogelijk is, 8% denkt van niet en 32% weet het niet.

Totaal 32.7% N=116	Verhuisplannen			p-waarde chi 2
	Ja beslist N=24	Ja N=20	Mogelijk N=72	
Op welke termijn				.00
Minder dan 1 jaar	75%	40%	10%	
1-3 jaar	21%	45%	23%	
Na 3 jaar	4%	15%	21%	
Weet niet	-	-	46%	
Totaal	100%	100%	100%	
Waarheen				.02
Amsterdam, zelfde stadsdeel	25%	55%	52%	
Amsterdam, ander stadsdeel	38%	15%	8%	
Buiten Amsterdam	33%	25%	25%	
Weet niet	4%	5%	15%	
Totaal	100%	100%	100%	

Tabel 2: Verhuisplannen, op welke termijn en waarheen?

A 3 -Waar willen ouderen naartoe verhuizen?

Bij de ouderen met (mogelijk) verhuisplannen valt op dat het grootste percentage kiest voor verhuisplannen binnen het eigen stadsdeel, respectievelijk 52% en 55%. Heeft men echter beslist verhuisplannen dan kiest men eerder voor een ander stadsdeel binnen Amsterdam (38%) of de stad verlaten (33%). Wellicht valt deze verschuiving te verklaren vanuit de schaarste op de woningmarkt. Als men op korte termijn wenst te verhuizen en inschat dat de kansen op een passende woning in het eigen stadsdeel gering zijn, kiest men voor een ander stadsdeel of zelfs voor een woning buiten de stad. Bij een aantal enquêtes is bij het antwoord 'buiten Amsterdam' een nadere toelichting gegeven als: 'omdat Amsterdam te duur is en er geen aanbod is'. Verder valt op dat bij 'buiten Amsterdam' er meestal sprake is van verhuisplannen binnen de regio. Plaatsen die worden genoemd zijn: Badhoevedorp, Amstelveen, Purmerend, Uithoorn, Hoofddorp, Nieuw Vennep, Mijdrecht, Kudelstaart, Hoorn, Mijdrecht en Almere. Op de vraag of ouderen denken dat hun keuze gerealiseerd kan worden antwoord 25% bevestigend, 48% denkt dat hun keuze mogelijk is, 8% denkt van niet en 19% weet het niet.

A 4 -Type woning/woonvorm

Bij de keuze voor het type woning/woonvorm konden ouderen meerdere antwoorden geven. Opvallend is dat het grootste percentage ouderen met (beslist) verhuisplannen op zoek is naar een 'gewoon' woontype, zoals een benedenwoning, een gelijkvloerse woning of flat (tabel 3).

Verhuisplannen naar type woning/woonvorm (meerdere antwoorden mogelijk)				
N= 116	Ja beslist N=24	Ja N=20	Mogelijk N=72	P-waarde chi 2
Benedenwoning	25%	40%	22%	.00
Gelijkvloerse woning	29%	35%	28%	.00
Bovenwoning	17%	5%	11%	.00
Eengezinswoning	4%	5%	4%	.35
Flat	33%	25%	24%	.00
Woongroep	8%	15%	6%	.00
Serviceflat	21%	25%	15%	.00
Aanleunwoning	29%	25%	33%	.00
WIBO	21%	35%	25%	.00
Verzorgingstehuis	4%	-	1%	.77
Anders	4%	5%	6%	.03

Tabel 3: Type woning/woonvorm

Bij de groep ouderen die beslist verhuisplannen hebben wil 25% een benedenwoning, bij de groep met verhuisplannen is dit zelfs 40% en bij de groep die mogelijk verhuisplannen heeft is dit 22% (p=.00). Een wat kleiner percentage is op zoek naar een woning, waarbij (indien nodig) zorgvoorzieningen aanwezig zijn, zoals bij de woonvormen aanleunwoning, serviceflat

en WIBO. Er zijn weinig tot geen respondenten op zoek naar intramurale voorzieningen zoals een verzorging- of verpleeghuis, wellicht omdat ouderen deze woonvormen niet langer meer als een keuze ervaren maar als een noodzaak. Voor deze woonvormen is ook een indicatie noodzakelijk. Van de ouderen met verhuisplannen (N= 116), denkt 24% dat hun keuze (beslist)gerealiseerd kan worden, 53% denkt dat het mogelijk is om hun keuze te realiseren, 8.5% denkt van niet en 14.5% weet het niet.

5.5 Korte conclusie op beschrijvende vragen

De groep ouderen die aangeeft mogelijk plannen tot verhuizen te hebben (20%) is groter dan de groep ouderen met (beslist) verhuisplannen (13%). In beginsel lijkt het erop dat ouderen binnen het eigen stadsdeel verhuisplannen hebben. Hebben zij echter beslist verhuisplannen dan kiezen zij ook voor een ander stadsdeel of buiten de stad. De voorkeur gaat uit naar een zelfstandige woonvorm als een benedenwoning, gelijkvloerse woning of flat. Van de ouderen die aangeven beslist verhuisplannen te hebben, wil 75% dit ook binnen 1 jaar realiseren. Jonge ouderen (tot 65 jaar) hebben vaker verhuisplannen dan oude ouderen. Ook maken ouderen die hun gezondheid als (zeer) goed omschrijven vaker verhuisplannen.

5.6 Verklarende deelvragen

B 1 en B 2 -In hoeverre heeft de mate van ontevredenheid met de woning en met de woonomgeving invloed op verhuisplannen?

Ouderen die verhuisplannen hebben zijn vaker ontevreden met hun woning dan ouderen die geen verhuisplannen hebben: 28% versus 2% (tabel 4).

Woning N=352	Ja N=43	Verhuisplannen Mogelijk N=72	Nee N=237	P-waarde chi 2
				.00
Tevreden	56%	85%	93%	
Noch tevreden of ontevreden	16%	10%	5%	
Ontevreden	28%	5%	2%	
Totaal	100%	100%	100%	
Woonomgeving N=350	N= 43	N=71	N=236	
				.00
Tevreden	49%	72%	80%	
Noch tevreden of ontevreden	18%	15%	13%	
Ontevreden	33%	13%	7%	
Totaal	100%	100%	100%	

Tabel 4: Tevredenheid woning en woonomgeving

Hetzelfde geldt voor de ontevredenheid met de woonomgeving: 33% versus 7% (tabel 4). Duidelijk is dat de mate van ontevredenheid met de woning en met de woonomgeving significant samenhangt met het wel of niet hebben van verhuisplannen ($P=.00$)

B 3 en B 4 -In hoeverre hebben de te verwachten financiële en sociale gevolgen invloed op verhuisplannen?

Ouderen met (mogelijk) verhuisplannen verwachten duidelijk vaker er financieel op vooruit te gaan, dan ouderen zonder verhuisplannen (12% versus 1%) (tabel 5). De meeste ouderen met verhuisplannen denken echter dat hun financiële situatie hetzelfde zal blijven (65%). Van de ouderen zonder verhuisplannen verwacht een meerderheid (59%) er financieel op achteruit te gaan. Bij de sociale contacten denken de mensen met verhuisplannen ook positiever over de veranderingen in hun contacten dan de mensen zonder verhuisplannen. Een groot percentage van de ouderen met (mogelijk)verhuisplannen denkt dat hun sociale contacten erop vooruit zullen gaan (37%) of hetzelfde zal blijven (58%), daarentegen denkt 40% van de ouderen zonder verhuisplannen dat hun contacten er op achteruit zullen gaan (tabel 5).

Financieel N=339	Verhuisplannen			P-waarde chi 2
	Ja N=43	Mogelijk N=72	Nee N= 224	
				.00
Beter	12%	10%	1%	
Hetzelfde	65%	48%	40%	
Slechter	23%	42%	59%	
Totaal	100%	100%	100%	
Sociale contacten N=335	N= 43	N= 70	N=22	
				.00
Beter	37%	33%	5%	
Hetzelfde	58%	59%	55%	
Slechter	5%	8%	40%	
Totaal	100%	100%	100%	

Tabel 5: Te verwachten financiële en sociale gevolgen

B 5 -In hoeverre hebben de te verwachten mogelijkheden van de woningmarkt invloed op verhuisplannen

Van de ouderen met verhuisplannen denkt 46% dat het mogelijk moet zijn om binnen 1 jaar te verhuizen (tabel 6). Nog eens 37% denkt dat het weliswaar moeilijk zal zijn, maar niet onmogelijk. Bij de ouderen zonder verhuisplannen denkt 24% dat het mogelijk moet zijn om binnen 1 jaar te verhuizen en 30% dat dit moeilijk maar niet onmogelijk is (tabel 6). Als ouderen het moeilijk tot absoluut onmogelijk lijkt om te verhuizen (N=174)) geven zij als

belangrijkste reden hiervoor op dat het moeilijk is om een geschikte woning te vinden (N=88) een tweede belangrijke reden is dat woningen te duur zijn (N=67). Ook werden spontaan nog een aantal (N=32) andere redenen ingevuld als ‘verhuizen is te duur’, ‘ik ben te oud (89)’, ‘ik wil niet verhuizen, maar de sloop gaat door’, ‘zal niet kunnen verhuizen zonder hulp’, ‘geen verhuiscgeld’. ‘woningen te schaars in de buurt’.

Mogelijkheid Binnen 1 jaar te verhuizen Indien noodzakelijk of gewenst N=333	Verhuisplannen			P-waarde chi 2
	Ja N=43	Mogelijk N=70	Nee N=220	
				.00
Mogelijk	46%	36%	24%	
Moeilijk/niet onmogelijk	37%	44%	30%	
Onmogelijk	12%	9%	23%	
Weet niet	5%	11%	23%	
Totaal	100%	100%	100%	

Tabel 6: Mogelijkheid van verhuizen

5.7 Korte conclusie

Ouderen die ontevreden zijn over hun woning en/of woonomgeving hebben vaker verhuisplannen. Positieve verwachtingen over de gevolgen van de financiële positie bij een mogelijke verhuizing dragen bij aan verhuisplannen, evenals positieve verwachtingen ten opzichte van de verandering in sociale contacten.

Ouderen met verhuisplannen denken ook vaker dat het mogelijk moet zijn om te kunnen verhuizen, dan ouderen zonder verhuisplannen. Een meerderheid van 63% van alle respondenten denkt dat het mogelijk, of moeilijk maar niet onmogelijk is om binnen 1 jaar te verhuizen als dit noodzakelijk of gewenst is.

5.8 Tot slot

Na deze bespreking van de onderzoeksresultaten, zal in het volgende hoofdstuk worden teruggegaan naar de centrale vraagstelling van deze scriptie zoals geformuleerd in hoofdstuk 1. Er zullen antwoorden worden geformuleerd, maar ook nieuwe vragen worden opgeworpen in dit laatste hoofdstuk dat de conclusies verwoord van het onderzoek, kritisch terugblijkt naar de gebruikte theorie en methoden en aanbevelingen voor de toekomst doet.

Hoofdstuk 6

Conclusie en Discussie

6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk vindt de terugkoppeling plaats naar de centrale vraagstelling van deze scriptie. Begonnen wordt met een samenvatting van de antwoorden op de verschillende deelvragen. Hierna volgt een theoretische reflectie over het gebruikte onderzoeksmodel en een methodische reflectie over de gebruikte methoden. Tot slot worden op basis van de conclusies een aantal aanbevelingen gedaan.

6.2 Samenvatting

De centrale vragen van deze scriptie zijn:

- A) Wat zijn de verhuisplannen van oudere Amsterdammers?
- B) Welke invloed en samenhang hebben de verschillende factoren, die ten grondslag liggen aan de verhuisplannen van oudere Amsterdammers?

A) Wat zijn de verhuisplannen van oudere Amsterdammers?

Deze vraag leidde tot de volgende vier deelvragen: hoeveel ouderen in Amsterdam hebben verhuisplannen; hoe snel denken zij te verhuizen; willen zij binnen Amsterdam verhuizen of niet en naar wat voor type woning zijn zij op zoek?

Uit mijn onderzoek blijkt dat zo'n 13% van de Amsterdamse ouderen verhuisplannen heeft, 20% heeft mogelijk verhuisplannen en 67% niet. Percentages ouderen met verhuisplannen blijken lang niet altijd gelijklopend. De terminologie verschilt ook nogal. Gesproken wordt over verhuizen, verhuisgeneigdheid en verhuisplannen. In Amsterdam wordt in het verslag van het Centrum voor Verouderingsonderzoek (CVO) over een studie naar levensloopbestendige voorzieningen in Amsterdam (Horn e.a., 2005) een percentage van 19.3% genoemd van ouderen die binnen 3 jaar verwachten te gaan verhuizen. Volgens de Amsterdamse federatie van woningcorporaties ligt de verhuisgeneigdheid van ouderen echter op zo'n 13% (van Harten en Brouwer, 2005) en zelf kwam ik ook uit op 13% ouderen met (beslist) verhuisplannen. Waarschijnlijk is, dat een andere vraagstelling en woordgebruik naar andere uitkomsten leidt. Bij boven genoemde onderzoeken wordt achtereenvolgens de term verhuizen, verhuisgeneigdheid en verhuisplannen gehanteerd. Ook is bij het CVO onderzoek alleen de keuze tussen ja en nee gegeven en had mijn eigen onderzoek vijf antwoordmogelijkheden (ja beslist, ja, mogelijk, nee, beslist niet). De antwoordcategorie

‘mogelijk’ zou het verschil in percentages enigszins kunnen verklaren. In het algemeen kan geconcludeerd worden dat alle onderzoeken uitwijzen dat slechts een minderheid van de ouderen daadwerkelijk verhuisplannen heeft. Ouderen met de meeste verhuisplannen zitten in de regio Oost/Zuidoost. Daar geeft 25% van de respondenten aan plannen tot verhuizen te hebben, dan volgen de regio’s Centrum/Oud West en Nieuw West met beiden 23%. In de regio’s Oost/Zuidoost en Nieuw West is de stadsvernieuwing in volle gang. Dit zou het percentage enigszins omhoog kunnen stuwten, omdat in dit onderzoek geen onderscheid is gemaakt tussen vrijwillige en gedwongen verhuisplannen. Voor de regio Centrum/Oud West gaat dit echter niet op. Deze regio kenmerkt zich door (stads)drukke, relatief veel oudbouw en daardoor minder geschikte woningen voor ouderen, maar het is moeilijk te zeggen of dit de reden vormt voor het enigszins hoge percentage ouderen met verhuisplannen. Ouderen met verhuisplannen onderscheiden zich naar leeftijd en woonduur. De leeftijdsgroep 55 – 65 jarigen bijvoorbeeld, heeft duidelijk vaker verhuisplannen dan de oudsten. Ditzelfde geldt voor ouderen met een woonduur van 16 jaar of meer. Ook zijn er tendensen waar te nemen dat ouderen met verhuisplannen zich wat gezonder voelen en vaker een lagere(beroeps)onderwijs achtergrond bezitten. Kijken we naar woonregio, koop of huurhuis, sekse, wel of geen partner en het inkomen, dan treffen we geen verschillen in significante kenmerken tussen ouderen met en zonder verhuisplannen aan. Als ouderen aangeven beslist verhuisplannen te hebben, dan willen zij die ook zo snel mogelijk verwezenlijken. Driekwart van deze groep wil of zal ook binnen een jaar verhuizen. Spreken de groepen met (mogelijk) verhuisplannen nog een sterke voorkeur (52% en 55%) uit voor Amsterdam en hetzelfde stadsdeel waar men woonachtig is, bij de ‘ besliste verhuisplanners’ wil of gaat 38% ook naar een ander stadsdeel en 33% zelfs buiten Amsterdam. Het is interessant om nader te onderzoeken waarom ouderen met beslist verhuisplannen een andere keuze maken, of hebben moeten maken, dan de ouderen met verhuisplannen of mogelijk verhuisplannen. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat de kansen op een woning in het eigen stadsdeel als gering worden ingeschat en men uitwijkt naar andere mogelijkheden. Het type woning waar ouderen hun voorkeur voor uitspreken is divers te noemen, met een lichte voorkeur voor een zelfstandige woonvorm als een flat, gelijkvloerse woning of benedenwoning. Dit betekent dat bij woonconcepten in de beschermende en verzorgende sfeer zal moeten worden uitgegaan van het principe: zo gewoon mogelijk, geen stigmatisering/herkenning als ouderenwoning of zorgwoning. Zorg en intramuraal voorzieningen zijn niet populair onder ouderen (Provoost en Delfgaauw, 2002).

B) Welke invloed en samenhang hebben de verschillende factoren, die ten grondslag liggen aan de verhuisplannen van oudere Amsterdammers?

Factoren die van grote invloed zijn op verhuisplannen zijn de mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving. Beide factoren laten in mijn onderzoek een significante positieve samenhang zien met verhuisplannen. In dit onderzoek is verder niet nader ingegaan op de oorzaken van de ontevredenheid, dus blijft helaas onbekend waardoor de ontevredenheid bij deze Amsterdammers wordt veroorzaakt. De gestelde eerste hypothese, dat naarmate de ontevredenheid met de woning stijgt er meer verhuisplannen worden gemaakt, kan bevestigend worden beantwoord, evenals de tweede hypothese, dat naarmate de ontevredenheid over de woonomgeving stijgt er ook meer verhuisplannen worden gemaakt.

Toekomstige positieve verwachtingen ten aanzien van verandering in financiële positie en verandering op het gebied van sociale contacten werken bevorderend op verhuisplannen. De gestelde hypothesen, dat naarmate de financiële en sociale gevolgen negatiever worden ingeschat, de verhuisplannen zullen afnemen, worden dan ook beiden bevestigd.

Als men de kansen op de woningmarkt positief inschat, werkt dit ook positief uit op verhuisplannen, maar los hiervan denkt een meerderheid van de respondenten (63%) in ieder geval dat het mogelijk moet zijn, indien verhuizen noodzakelijk of gewenst is, om binnen 1 jaar te verhuizen. Blijft nog een aanzienlijke groep van 37% bestaan die de kansen op de woningmarkt als onmogelijk inschat of aangeeft het niet te weten. De laatste hypothese, dat naarmate de verwachte mogelijkheden op de Amsterdamse woningmarkt negatiever worden ingeschat, ouderen minder verhuisplannen zullen hebben, kan ook bevestigend worden beantwoord.

De groep van 20% met mogelijk verhuisplannen is een interessante groep. Het gaat om de groep met de langste woonduur. 72% heeft een woonduur van 16 jaar of meer, de leeftijd ligt wat hoger dan bij de groep respondenten met verhuisplannen en zij wonen vooral in de stadsdelen Nieuw West en Zuidoost, waar de stedelijke vernieuwing in volle gang is. Zij zijn wat hoger opgeleid hebben minder vaak een partner dan de ouderen met verhuisplannen en voelen zich ook wat minder gezond. Deze groep is duidelijk meer tevreden over hun woning (85% tegenover 56%) en woonomgeving (72% tegenover 49%) dan de groep respondenten met verhuisplannen. Zij verwachten er bij een mogelijke verhuizing vaker financieel op achteruit te gaan (42% tegenover 23%), maar dit is nauwelijks het geval bij hun sociale contacten (8% tegenover 5%). De kansen om te verhuizen als dit noodzakelijk of gewenst is worden ook wat lager ingeschat dan bij de respondenten met verhuisplannen (36% tegenover 46%). Waarom zij aangeven 'mogelijk' verhuisplannen te hebben kan te maken hebben met

het open willen houden van deze optie ‘ je weet maar nooit wat er nog kan gebeuren’. Zij kunnen ook hoge eisen stellen aan een nieuwe woning en/of woonomgeving. Dit onderzoek geeft hier geen uitsluitsel over. De grootste verschillen tussen de respondenten met (beslist)verhuisplannen en die met mogelijk verhuisplannen zitten in de tevredenheid met de woning en de woonomgeving, in de verwachting er financieel op achteruit te gaan en bij de inschatting van de kansen op de woningmarkt. Dit zijn allemaal factoren waar gemeentelijk en woningbouwcorporatiebeleid actief invloed op kunnen uitoefenen. Hoe dit kan, kunt u terugvinden bij de aanbevelingen van dit hoofdstuk.

6.3 Theoretische reflectie

Dit onderzoek gaat deels uit van het onderzoeksmodel van Fokkema (1996). Zij heeft in Amsterdam in twee buurten, de Baarsjes en de Rivierenbuurt, eerder onderzoek gedaan naar verhuisplannen onder ouderen. Zij ontdekte dat verwachtingen die ouderen hebben ten aanzien van hun kansen op de woningmarkt en verwachtingen over de toekomstige financiële en sociale situatie na een mogelijke verhuizing, van invloed bleken op het wel of niet hebben van verhuisplannen. Voor dit laatste onderzoek, maakte zij gebruik van een landelijke dataset (Cerra) over de leeftijdsgroep 53-63 jaar (zie hoofdstuk 4).

Ik wilde verhuisplannen en vooral deze verwachtingen nader onderzoeken onder alle Amsterdamse ouderen, omdat ik vermoedde dat deze juist in Amsterdam wel eens van significant belang zouden kunnen zijn. Kenmerkend voor Amsterdam is een grote hoeveelheid goedkope sociale huurwoningen, stagnerende nieuwbouw, een verstopte woningmarkt, veel lage inkomens en veel eenpersoonshuishoudens. De variabelen mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving zijn meegenomen als determinanten in mijn onderzoek. Dit onderzoek bevestigt dat Fokkema's bevindingen ook opgaan voor heel Amsterdam en voor alle ouderen vanaf 55 jaar. Zowel de mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving, als de verwachtingen die ouderen hebben met betrekking tot hun toekomstige financiële en sociale situatie na een mogelijke verhuizing en de inschatting van hun kansen op de woningmarkt, zijn variabelen gebleken die duidelijk samenhangen met het wel of niet hebben van verhuisplannen. De verwachtingen er op achteruit te gaan op financieel en op sociaal gebied worden in Amsterdam, in dit onderzoek, zelfs beduidend negatiever ingeschat dan bij het Cerra onderzoek van Fokkema (1996). Denkt in het Cerra onderzoek nog 41% van alle respondenten er financieel op achteruit te gaan bij een mogelijke verhuizing, in dit onderzoek is dit 50%.

De verwachtingen ten opzichte van de sociale contacten laten een zelfde beeld zien. Bij het Cerra onderzoek verwacht 18% van de respondenten dat hun contacten slechter zullen worden

bij een mogelijke verhuizing, in mijn onderzoek is dit 29%.

Sociaal gezien kent Amsterdam veel eenpersoonshuishoudens en uit een nota van de GGD blijkt, dat ouderen in Amsterdam gemiddeld een kleiner sociaal netwerk hebben dan elders in Nederland (Schuyt-Lucassen en Deeg, 2006). Ouderen in Amsterdam staan er zowel financieel als sociaal gezien zwakker voor dan in de rest van Nederland. Dit kan een verklaring vormen voor het negatiever inschatten van de gevolgen van een mogelijke verhuizing. Andere onderzoeksresultaten laten zien dat veel ouderen het moeilijk vinden om een geschikte woning te vinden. Uit het Cerra onderzoek kwam naar voren dat de verwachte kansen op de woningmarkt van grotere invloed leken te zijn op verhuisplannen dan de mate van ontevredenheid met woning en woonomgeving. Ook uit mijn onderzoek blijkt een significant verband te bestaan tussen deze variabele en het wel of niet hebben van verhuisplannen. In zijn algemeenheid lijken ouderen echter meer vertrouwen te hebben in de woningmarkt dan ik aanvankelijk had gedacht. Ouderen in Amsterdam hebben voorrang bij de toewijzing van benedenwoningen en woningen op 1-hoog. Ook maken ze door hun vaak lange woonduur een grotere kans op een woning. Toch schat nog zo'n 19% de verhuiskansen als onmogelijk in en heeft 18% geen idee wat al dan niet mogelijk is. Hier valt terrein te winnen op informatiegebied over de woningmarkt en het toewijzingsbeleid van woningen.

Concluderend kunnen we stellen dat de variabelen die Fokkema heeft toegevoegd aan haar theoretisch model ook in Amsterdam en voor alle ouderen gelden. Er bestaat een duidelijke relatie tussen verhuisplannen en de mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving, de verwachtingen omtrent de financiële en sociale gevolgen en de mogelijkheden die men verwacht te hebben op de woningmarkt.

Ouderen verschillen in hun voorkeuren betreffende woning en buurtkenmerken. Verschillen in leefstijl en sociale overwegingen spelen heden ten dage een belangrijke rol bij de keuze van een woning en de woonomgeving. Hoe meer hierover bekend wordt, hoe beter het aanbod aan kan sluiten op de woonwensen. In dit onderzoek zijn tendensen waar te nemen dat de leeftijdscategorie 55 – 65 jaar verhuisplannen op andere gronden heeft dan de groep 80 plussers. Dit bevestigt de indeling in levensloopcategorieën van Litwak en Longino (1987), die eerder in hoofdstuk 3 is genoemd. De jongere leeftijdsgroep heeft nog vaker een partner en bereidt zich voor op een leven zonder arbeidsverplichtingen. Hier is voor veel ouderen sprake van een transitie naar een nieuwe levensfase. Zij zoeken vaker een zelfstandige woonvorm binnen een bepaalde leefstijl, dan de groep 80 plussers die meer verhuisplannen heeft doordat zij lichamelijke beperkingen ervaren en/of doordat zij dichterbij hun kinderen willen wonen. Bij deze groep wordt het sociale netwerk ook snel kleiner. Nader onderzoek

onder de verschillende leeftijdscategorieën lijkt gewenst om te onderzoeken of deze verschillen ook echt significant blijken te zijn.

6.4 Methodische reflectie

Representativiteit onderzoek

Het onderzoek is gehouden onder de Amsterdamse leden van de ANBO. Dit is geen a-selecte steekproef, dus op een aantal kenmerken wijken ze af van de gehele Amsterdamse oudere bevolking. Niet alle ouderen zijn lid van een ouderenbond. De allochtone ouderen zijn weinig tot niet vertegenwoordigd. In zijn algemeenheid zijn bij de ANBO vaker (alleenstaande) vrouwen lid en liggen opleidingsniveau en inkomen iets lager dan gemiddeld. Dit heeft weinig gevolgen voor de uitkomsten van dit onderzoek, vrouwen hebben niet vaker verhuisplannen dan mannen, wel hebben mensen met een partner iets vaker verhuisplannen. Wel betekent het dat het onderzoek niet generaliseerbaar is naar alle Amsterdammers. Nader onderzoek vooral onder oudere allochtone Amsterdammers is gewenst. Het ligt voor de hand om te bedenken dat verhuisplannen, mate van ontevredenheid met de woning en de woonomgeving en verwachtingen op financieel en sociaal gebied wel eens zouden kunnen verschillen onder deze groeiende bevolkingsgroep.

Operationalisatie variabelen

De variabelen van dit onderzoek zijn nogal algemeen bevraagd. Onduidelijk blijft waarover men precies ontevreden is met betrekking tot de woning en de woonomgeving. Fokkema (1996) heeft indertijd wel nader gekeken naar de redenen van die ontevredenheid. Met betrekking tot de woning, wilden ouderen vooral graag lager gaan wonen, naar een benedenwoning of de eerste verdieping. Ook waren de ouderen in de oude (nog) niet gerenoveerde huizen ontevreden over het verwarmen van hun huis en veel ouderen wilden liever minder kamers, maar wel een grotere huiskamer (Fokkema, 1996: 61-62). Met betrekking tot de woonomgeving verschilt de ontevredenheid per wijk. In de rivierenbuurt melden ouderen last te hebben van verkeersdruk bij het oversteken, maar in De Baarsjes is dit een stuk minder. Ouderen voelen zich 's avonds minder veilig in hun buurt. Hoe ouder, hoe sterker dit geldt. Niet meer dan 23% van de 75 plussers gaat 's avonds nog de deur uit (Fokkema, 1996: 64).

De verwachte consequenties in relatie tot verhuisplannen zijn niet in Amsterdam onderzocht door Fokkema, maar later, landelijk via het Cerra onderzoek. Hieruit bleek dat deze variabelen een directe invloed hebben op verhuisplannen (Fokkema, 1996:198). Ouderen verschillen in hun voorkeuren betreffende woning en buurtkenmerken. Vervolgonderzoek blijft steeds gewenst om te achterhalen waarover ouderen nu specifiek ontevreden zijn

betreffende hun woning en woonomgeving, waarover zij van mening verschillen en wat hun woonwensen zijn.

6.5 Aanbevelingen

Algemeen

In het algemeen kunnen we concluderen dat ouderen liever niet verhuizen. De ouderen die wel verhuisplannen hebben, zijn bij dit onderzoek vooral de jongere ouderen, in de leeftijdscategorie 55-65 jaar, die aan een nieuwe levensfase beginnen. Hierna nemen de verhuisplannen af. Als er al verhuisplannen gemaakt worden, wordt er merendeels gezocht naar een zelfstandige toegankelijke, gelijkvloerse woning in een prettige woonomgeving. Wanneer deze optie niet voorhanden is verhuist men liever niet en neemt dus genoegen met een vaak minder geschikte woning. Het verdient dus aanbeveling om zich bij nieuwbouw ook te richten op de groep gezonde ouderen, die nog niet geconfronteerd wenst te worden met woonvormen gericht op zorg.

Ten aanzien van de ANBO

Ouderen zullen zelf hun eigen wensen moeten formuleren en zelf onderzoek moeten doen onder hun eigen doelgroep. Met elkaar kunnen zij invullen wat de kwaliteit en de voorwaarden van het zelfstandig wonen moeten gaan inhouden. Zij kunnen het woon- en extramuraliseringsbeleid beïnvloeden, zij zijn een gesprekspartner van betekenis. In Amsterdam is samen met de ANBO het Wibo concept ontwikkeld: wonen in een beschermde omgeving. Het gemeentelijk beleid ging in 2001 nog uit van 8000 Wibo's in 2010. Al jaren zijn er toezeggingen gedaan door de woningcorporaties dat er meer Wibo woningen gebouwd zullen worden. De ANBO zal er zorg voor moeten dragen dat deze afspraken ook nagekomen worden en onder de politieke aandacht blijven. Ook heeft de ANBO een taak in het versterken van sociale netwerken van ouderen en in het meewerken aan en opkomen voor een veilige en leefbare woonomgeving.

Ten aanzien van stadsdelen

Uit dit onderzoek blijkt, dat ouderen vaak in de eigen wijk/buurt willen blijven wonen, maar het woningnet toewijzingsbeleid werkt op stedelijke basis via woonduur en voorrangsregelingen. Het stadsdeel zou zelf onderzoek kunnen doen naar de woon en buurtwensen van ouderen en naar de geschikte woningen in het eigen stadsdeel en deze bijvoorbeeld met voorrang voor oudere buurtbewoners toewijzen. De stedelijke vernieuwing leidt tot gedwongen verhuizing en dat is vooral voor ouderen een ingrijpende gebeurtenis.

Verhuisplannen willen maken of moeten maken, daar zit nogal een verschil in, dat in dit onderzoek niet is meegenomen. Vanuit Amsterdam Noord en vanuit de Westelijke Tuinsteden: Slotermeer/Geuzenveld en Bos en Lommer, komen signalen van (toekomstige)gedwongen verhuizing. Opmerkingen hierover staan op de vragenlijst bijgeschreven. Er zou meer ingespeeld kunnen worden op de verwachte (negatieve) gevolgen van een mogelijke verhuizing bij ouderen. Door meer op maat toegesneden informatie en begeleiding aan hen te geven, kunnen verwachtingen worden bijgesteld en realistische keuzen worden gemaakt. Vooral duidelijkheid over wat men wel en niet kan verwachten bij een (noodzakelijke)verhuizing, wat betreft woonkansen en wat betreft de gevolgen op financieel en sociaal gebied zal rust geven en ouderen helpen bij het maken van hun keuzen.

Ten aanzien van de Dienst Wonen

De Dienst Wonen heeft tot haar taak om te informeren en adviseren op het gebied van de woonmogelijkheden in Amsterdam. Informatie geven rondom de regels van woning toewijzing, voorrangregels voor (zorg)woningen en dergelijke.

Uit dit onderzoek komt naar voren dat veel ouderen onvoldoende op de hoogte zijn over op welke wijze zij aan een andere woning kunnen komen en welke verschillende woon, welzijn en zorgvormen er mogelijk zijn. Het zou goed zijn om beter aan te sluiten bij de plaatsen waar ouderen hun informatie vandaan halen, zoals de wijkposten van ouderen en in de toekomst wellicht het WMO loket. Ook geven ouderen op de vragenlijst aan er alleen voor te staan als zij moeten en/of willen verhuizen en hier hulp bij nodig te hebben. Om hoeveel ouderen dit gaat en welke hulp zij precies nodig hebben zijn vragen die de Dienst Wonen nader zou moeten onderzoeken.

Ten aanzien van de woningcorporaties

Veel ouderen wonen in een minder geschikte woning, werd al in het begin van deze scriptie geconstateerd. Uitgaande van de wens tot zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen zou in samenspraak met bewoners gekeken moeten worden naar de mogelijkheden hiertoe. Het vaker opknappen of renoveren van bestaande woningen zou (opnieuw) bekeken moeten worden. Ook zou er nog meer aandacht moeten komen om samen met bewoners te werken aan een veilige en leefbare woonomgeving. Bij stedelijke vernieuwing zou een meer persoonlijke begeleiding voor ouderen gewenst zijn. Hiernaast zullen de komende jaren meer woningen voor ouderen moeten worden gebouwd en dan naast woningen met zorg, vooral ook gewone seniorenwoningen. Uit hoofdstuk 2 blijkt dat ouderen weliswaar een grote slaagkans hebben op de woningmarkt, maar dat het aanbod in de sociale huursector vooral uit

goedkope etagewoningen bestaat. Ook blijken veel ouderen de weg op het Woningnet niet (alleen) te kunnen vinden en hebben zij meer tijd nodig om over eventuele nieuwe huisvesting te kunnen beslissen.

6.6 Tot slot

Het beleid ten aanzien van ouderen in Amsterdam is gericht op het zo lang mogelijk zelfstandig thuis blijven wonen, maar is dat thuis wonen ook passend en gewenst? Zoals eerder geconstateerd wonen veel ouderen in een minder geschikte woning, dus zouden zij eerst moeten verhuizen naar een geschikte woning, maar zijn die er in voldoende mate en willen ouderen dit wel? Dit onderzoek laat opnieuw zien dat niet veel ouderen verhuisplannen hebben. Dit betekent, dat er naast een beleid gericht op het zoveel mogelijk bouwen van aantrekkelijke levensloopbestendige woningen, er ook een beleid zou moeten zijn op het aanpasbaar maken van bestaande woningen en het bevorderen van de veiligheid en de sociale cohesie in de woonomgeving. Als de woning of buurt echt ongeschikt wordt of ouderen krijgen zodanige beperkingen dat zij wel moeten verhuizen dan zou er hulp bij het verhuisproces geboden moeten worden zowel in praktisch als sociaal opzicht.

Ook zal er meer aandacht moeten komen voor de diversiteit van de verschillende groepen ouderen, zowel in leeftijd als in leefstijl. Zowel de wens van de ouderen zelf, als het beleid wat gevoerd wordt is gericht op het zelfstandig blijven wonen van ouderen, maar de kwaliteit en de verschillen binnen dit zelfstandig wonen zijn nog niet ingevuld en daarin zit denk ik het verschil tussen beiden partijen. Als het zelfstandig blijven wonen voldoende ondersteund wordt door welzijn en/of zorgvoorzieningen en men zich veilig voelt, als de kwaliteit van de woning voldoende tegemoet komt aan de wensen van de ouderen, dan heeft dit beleid kans van slagen. Als ouderen niet kunnen rekenen op (zorg) voorzieningen, zich niet veilig voelen, geen sociaal netwerk meer hebben en in een minder geschikte woning zitten, zal men opnieuw naar dure beschermde intramurale zorg gaan vragen.

Literatuurlijst

- Brown, L.A. and E.G. Moore (1970), 'The Intra-Urban Migration Process: A Perspective', *Geografiska Annaler*, 52B: 1-13.
- Burby, R.J. and W.M. Rohe (1990), 'Providing for the Housing Needs of the Elderly', *Journal of the American Planning Association*, 56 (3): 324-340.
- De Boer, A.H. (1999), *Housing and care for older people: a macro-micro perspective*, Proefschrift Universiteit Utrecht, Utrecht: drukkerij Elinkwijk b.v.
- Dienst Wonen (2006), *Jaarboek 2005, Denken aan mensen, werken aan wonen*, Stadsdrukkerij Amsterdam N.V.
- Duyvendak, J.W. (2006) 'Thuis in de Wibbo?', *Rooilijn nr 5*, blz 227-233, UVA, Amsterdam.
- Fokkema, C.M. (1996), *Residential moving behaviour of the elderly*, Proefschrift VU, Tinbergen Institute Research Series 112.
- Hart, H.'t, e.a.(1996) [1998], *Onderzoeksmethoden*, Boom, Amsterdam. Hfdst 8.
- Harten, H. van, e.a. (2004), *Jaarboek 2004*, Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties.
- Harten, H van en G.Brouwer (2005), *Wonen met zorg en welzijn*, Notitie Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties.
- Horn, e.a. (2005), *Waar blijven de Amsterdamse levensloopbestendige voorzieningen?*, Verslag CVO onderzoek, enquête en debat, VU, Amsterdam.
- Huff, J.O. and W.A.V. Clark (1978), 'Cumulative Stress and Cumulative Inertia: A Behavioural Model of the Decision to Move', *Environment and planning A*, 10(10): 1101-1119.
- Iersel, J. van, e.a.(2004), *Woonzorgarrangementen tot 2030, Vraagverkenning Amsterdam*, Rigo research en advies b.v., Amsterdam.
- Imhoff, E van, (2004), Vergrijzing Samengevat, *Nationaal Kompas Volksgezondheid*, versie 2.6, februari 2004, RIVM, Bilthoven.
- Klerk, M.M.Y. de (red) (2004), *Zorg en wonen voor kwetsbare ouderen, Rapportage ouderen 2004*, Sociaal Cultureel Planbureau Den Haag. Hfdst. 6 en 7.
- Kulberg, J. en Ras, M. (2004), *Met zorg gekozen?*, VROM 4084. Hfdst. 6.
- Leeuw, E.D. de (1992), *Data quality in mail, telephone and face to face surveys*, diss. VU Amsterdam.
- Litwak, E. and C.F. Longino Jr. (1987), 'Migration Patterns Among The Elderly' : A Developmental Perspective', *The Gerontologist*, 27 (3): 266-272.
- Molen, F. van der (1991), *Verhuisgedrag, een verkenning*, Geo Pers Groningen.

- Molen, F. van der (1993), *Woongedrag en huisvesting voor Ouderen*, Groningen: Wolters Noordhoff.
- Popp, H. (1974), 'The Residential Location Decision Process: Some Theoretical and Empirical Considerations' *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 67 (5): 300-306.
- Preston, V. (1984), 'A Path Model of Residential Stress and Inertia Among Older People' *Urban Geography*, 3: 146-164.
- Provoost, R. en L.Delfgaauw, (2002), *Senioren willen actieve rol in besteding van zorgkosten*, Rotterdam: Marketing consultancy B.V.
- Rossi, P.H.. (1955) [1980], *Why Families Move*, Sage Publications Beverly Hills/London, 2nd edition.
- Schuyt-Lucassen, N.Y.en D.J.H.Deeg (2006), *Nota ouderen in Amsterdam: Omvang en risicofactoren van depressie, sociaal isolement en verlies van regie over het eigen leven*, in opdracht van GGD Amsterdam, uitgevoerd door Lasa, VU en VU Medisch Centrum.
- Serail, S (1988), *Huisvesting en (Gewenste) Verhuizingen van Oudere Huishoudens; Deelstudie Woningbehoefteonderzoek 1985/1986*, 's-Gravenhage, ministerie VROM.
- Speare, A.Jr. (1974), 'Residential Satisfaction as an Intervening Variable in Residential Mobility', *Demography*, 11 (2): 173-188.
- Speare, A.Jr., Goldstein, S, Frey, W.H. (1975), *Residential Mobility, Migration and Metropolitan Change*, Cambridge Mass: Ballinger Publishing Company.
- Stapleton, C.M. (1980), 'Reformulation of the Family Life-Cycle Concept: Implications for Residential Mobility', *Environment and Planning A*, 12: 1103-1118.
- Tonkens, E (2006), 'Stellingname', *rooilijn nr 5*, blz 212, UVA, Amsterdam.
- Varady, D.P. (1980), 'Housing Problems and Mobility Plans Among the Elderly', *Journal of the American Planning Association*, 46 (3): 301-314.
- Wolpert, J. (1965), 'Behavioural Aspects of the Decision to Migrate', *Paper and proceedings of the Regional Science Association*, Vol. 15. pp 159-169.

Bijlage 1

Indeling stadsdelen en ANBO afdelingen naar vijf Amsterdamse regio's.

Aantallen Amsterdamse 55 plussers per stadsdeel (Bron O+S, januari 2004) en aantallen ANBO leden per afdeling van het gewest Amsterdam (2004), met de te verspreiden aantallen enquêtes, ingedeeld naar de volgende vijf Amsterdamse deelgebieden.

1. Amsterdam Centrum/Oud-West

<u>Stadsdelen</u>		<u>ANBO afdelingen</u>		<u>Enquêtes</u>
Centrum	15662	Centrum	300	58
Westpoort	83	(meegenomen bij Westerpark)		
Westerpark	5159	Westerpark	60	11
Oud-West	5374	Oud-West	130	25
De Baarsjes	5352	De Baarsjes	106	21
		Zuid West	218 (helft)	43
Totaal 55 plussers 31630		Totaal ANBO 814		158 enquêtes

2. Amsterdam Noord

<u>Stadsdeel</u>		<u>ANBO afdelingen</u>		<u>Enquêtes</u>
Amsterdam Noord	23296	Midden Noord	707	72
		Tuindorp Oostzaan	435	45
Totaal 55 plussers 23296		Totaal ANBO 1142		117 enquêtes

3. Amsterdam Zuid

<u>Stadsdelen</u>		<u>ANBO afdelingen</u>		<u>Enquêtes</u>
Oud-Zuid	17425	Zuid West (helft)	219	43
Zuideramstel	15446	Buitenveldert	284	56
		Rivierenbuurt/de Pijp	337	65
Totaal 55 plussers 32871		Totaal ANBO 840		164 enquêtes

4. Amsterdam Oost/Zuidoost

Stadsdelen		ANBO afdelingen		Enquêtes
Oost/Watergr.meer	12192	Betondorp	235	26
		Watergraafsmeer	234	26
Zeeburg	5162	Zeeburg	81	10
		Transvaal	107	13
Zuidoost	13632	Z.O Bijlmer	332	37
		Z.O Gaasperdam	380	43
Totaal 55 plussers	30986	Totaal ANBO	1369	155 enquêtes

5. Nieuw-West

Stadsdelen		ANBO afdelingen		Enquêtes
Bos en Lommer	4578	Bos en Lommer	93	12
Geuzenveld/Slotermeer	9443	Geuzenveld/Slotermeer	378	48
Slotervaart	9949	Slotervaart	422	53
Osdorp	11282	Osdorp	505	63
Totaal 55 plussers	35252	Totaal ANBO	1398	176 enquêtes

Totaal 55 plussers van alle stadsdelen

154035

Totaal aantal ANBO leden Gewest Amsterdam

5563

Totaal aantal te verspreiden enquêtes 0.5% van 154035 = 770 enquêtes

Bijlage 2

Aan de ANBO leden van het gewest Amsterdam

Amsterdam, september 2005

Geachte heer/mevrouw,

Van het ANBO bestuur heb ik toestemming gekregen om u te benaderen voor een onderzoek naar verhuisplannen onder Amsterdamse ouderen.

Veel ouderen willen zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen, ook als er lichamelijke beperkingen optreden, maar veel woningen zijn hiervoor niet geschikt. Ondanks dit gegeven hebben maar weinig ouderen verhuisplannen.

Dit onderzoek gaat over een aantal factoren die daarbij een rol zouden kunnen spelen.

Bijgaand treft u een vragenlijst aan. Het duurt ongeveer 5 minuten om deze in te vullen.

Uiteraard wordt er vertrouwelijk met de door u verstrekte informatie omgegaan. Uw antwoorden worden anoniem verwerkt in het onderzoeksverslag. U kunt de vragenlijst terugsturen met bijgaande antwoordenvolpette, graag voor 1 november.

Resultaten uit het onderzoek zijn mogelijk van belang voor het woningbeleid van de gemeente Amsterdam en worden ter beschikking gesteld aan de commissie Wonen van de ANBO.

Mocht u nog vragen hebben, dan zal ik u graag te woord staan.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

Vriendelijke groeten,

Els Bolding

Cosbo medewerker, onder meer werkzaam voor de ANBO Commissie Wonen en de afdeling ANBO IJburg.

Cosbo: tel. 6148189

@ mail: eb@cosbo-amsterdam.nl

Bijlage 3

AMSTERDAMSE OUDEREN EN HUN VERHUISPLANNEN

VRAGENLIJST

Uitleg voor het invullen van de vragenlijst:

De vragenlijst bestaat uit 24 korte vragen en is gemakkelijk te beantwoorden.

Het kost ongeveer 5 minuten om de lijst in te vullen.

U wordt verzocht om aan te kruisen welk antwoord op u van toepassing is.

Bent u niet alleenstaand, maar getrouwd of samenwonend, dan wordt in de helft van de gevallen het verzoek aan de man en bij de andere helft het verzoek aan de vrouw gedaan om de vragenlijst in te vullen. Immers, partners kunnen onderling verschillen in hun mening over verhuisplannen. In uw geval wil ik u vragen of *de vrouw* de vragenlijst wil invullen.

Succes met invullen en alvast mijn hartelijke dank!

Els Bolding

VRAGENLIJST

De eerste vragen zijn bedoeld om een indruk te krijgen van uw huidige woonsituatie. Wilt u s.v.p. aankruisen wat op u van toepassing is?

1. Woont u in een koop of een huurhuis?

- Koophuis
Huurhuis
Anders

2. Hoe lang woont u al in uw huidige woning?

- Minder dan 1 jaar
1 – 2 jaar
3 – 4 jaar
5 – 10 jaar
11 – 15 jaar
16 – 20 jaar
Meer dan 20 jaar

3. Bent u tevreden over uw huidige woning?

- Zeer tevreden
Tevreden
Noch tevreden of ontevreden
Ontevreden
Zeer ontevreden

4. Bent u tevreden over uw huidige woonomgeving?

- Zeer tevreden
Tevreden
Noch tevreden of ontevreden
Ontevreden
Zeer ontevreden

5. In welk stadsdeel bent u woonachtig?

Centrum	☐	Oost/Watergraafsmeer	☐
Westerpark	☐	Zeeburg	☐
Oud-West	☐	Zuidoost	☐
De Baarsjes	☐	Bos en Lommer	☐
Amsterdam Noord	☐	Geuzenveld/Slotermeer	☐
Oud-Zuid	☐	Slotervaart	☐
Zuideramstel	☐	Osdorp	☐

De volgende vragen gaan over de verwachte mogelijkheden op de woningmarkt en over mogelijke verhuisplannen.

6. Zou het volgens u mogelijk zijn om binnen 1 jaar te verhuizen, als verhuizen noodzakelijk of gewenst is?

Absoluut mogelijk	☐	ga door naar vraag 8
Mogelijk	☐	ga door naar vraag 8
Moeilijk maar niet onmogelijk	☐	ga door naar vraag 7
Onmogelijk	☐	ga door naar vraag 7
Absoluut onmogelijk	☐	ga door naar vraag 7
Weet niet	☐	ga door naar vraag 8

7. Als het u moeilijk tot absoluut onmogelijk lijkt om te verhuizen, waar heeft dit dan mee te maken? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

Moeilijk om een geschikte woning te vinden	☐
Woningen zijn te duur	☐
Ik wacht tot een bepaalde woning vrij komt	☐
Doordat lange woontijd noodzakelijk is	☐
Kan op korte termijn mijn woning niet verkopen	☐
Anders	☐

8. Heeft u plannen om te verhuizen?

Ja beslist	☐	ga door naar vraag 9
Ja	☐	ga door naar vraag 9
Mogelijk	☐	ga door naar vraag 9
Nee	☐	ga door naar vraag 15
Beslist niet	☐	ga door naar vraag 15

9. Als u verhuisplannen heeft, op welke termijn wilt u verhuizen?

Binnen ½ jaar	☐	ga door naar vraag 10
Binnen ½ - 1 jaar	☐	ga door naar vraag 10
Binnen 1-2 jaar	☐	ga door naar vraag 10
Binnen 2-3 jaar	☐	ga door naar vraag 10
Na 3 of meer jaar	☐	ga door naar vraag 10
Weet niet	☐	ga door naar vraag 11

10. Denkt u dat het mogelijk is om te verhuizen binnen de door u gekozen termijn?

Zeer mogelijk	☐
Mogelijk	☐
Mogelijk noch onmogelijk	☐
Onmogelijk	☐
Zeer onmogelijk	☐
Weet niet	☐

11. Waar zou u naartoe willen verhuizen?

Binnen Amsterdam, zelfde stadsdeel	☐	
Binnen Amsterdam, ander stadsdeel	☐	nl.....
Buiten Amsterdam	☐	nl.....
Buiten Nederland	☐	nl.....
Weet niet	☐	ga door naar vraag 13

12. Denkt u dat uw keuze gerealiseerd kan worden?

Ja beslist	☐
Ja	☐
Mogelijk	☐
Nee	☐
Beslist niet	☐
Weet niet	☐

13. Wat voor soort woning heeft bij verhuizing uw voorkeur?
(meerdere antwoorden zijn mogelijk)

Benedenwoning	☐	
Gelijkvloerse woning	☐	
Bovenwoning	☐	
Eengezinshuis	☐	
Flat	☐	
Woongroep	☐	
Serviceflat	☐	
Aanleunwoning (bij verzorgingstehuis)	☐	
Wibo (wonen in beschermde omgeving)	☐	
Verzorgingstehuis	☐	
Verpleeghuis	☐	
Anders	☐	nl.....

14. Denkt u dat uw keuze gerealiseerd kan worden?

Ja beslist	☐
Ja	☐
Mogelijk	☐
Nee	☐
Beslist niet	☐
Weet niet	☐

De volgende vragen gaan over wat u denkt dat de gevolgen zullen zijn van een mogelijke verhuizing. Wilt u s.v.p. ook als u geen verhuisplannen hebt deze vragen beantwoorden.

15. Ook al heeft u misschien geen concrete verhuisplannen: stelt u zichzelf een mogelijke verhuizing voor en bedenk wat dit voor gevolgen voor u zal hebben.

a) Hoe denkt u dat uw financiële situatie er uit zal komen te zien ten opzichte van uw huidige situatie?

- Veel beter
- Beter
- Hetzelfde
- Slechter
- Veel slechter

b) Hoe denkt u dat uw sociale contacten zullen zijn ten opzichte van uw huidige situatie?

- Veel beter
- Beter
- Hetzelfde
- Slechter
- Veel slechter

Nu volgen nog een aantal algemene achtergrondvragen over u zelf.

16. Wat is uw leeftijd?

----- jaar

17. Bent u een man of een vrouw?

- Man
- Vrouw

18. Bent u gehuwd of heeft u iemand die u als uw partner beschouwt?

- Ja ga door naar vraag 19
Nee ga door naar vraag 20

19. Maakt deze persoon deel uit van u huishouden?

- Ja
Nee, in verpleeghuis
Nee, andere reden, namelijk

20. Maken er nog andere personen deel uit van uw huishouden?

- Nee
Ja namelijk (aantal personen aangeven)

21. Verricht u momenteel nog betaald werk?

- Ja
Nee

22. Kunt u aangeven in welke categorie het netto maandinkomen van uw huishouden valt? Indien u met uw partner het huishouden deelt, reken dan ook het inkomen van uw partner mee. Hou rekening met alle mogelijke bronnen van inkomsten zoals loon, pensioen, AOW, en andere sociale uitkeringen.

- < 850 euro
850 – 1000 euro
1000 – 1500 euro
1500 – 2500 euro
2500 – 3500 euro
> 3500 euro

23. Hoe is over het algemeen uw gezondheid?

- Zeer goed
- Goed
- Gaat wel
- Niet zo best
- Slecht

24. Wat is de hoogste opleiding die u met een diploma hebt afgerond?

- Geen opleiding afgerond
- Lager onderwijs
- Lager beroepsonderwijs (LTS, ambachtsschool, huishoudschool)
- Mavo of ULO/MULO
- Middelbaar (beroeps)onderwijs (bijv. MTS, MEAO)
- HAVO/VWO/Gymnasium/atheneum of MMS/HBS
- Hoger beroeps onderwijs (bijv. HTS/HEAO)
- Wetenschappelijk onderwijs

Dank u wel voor het invullen van deze lijst! U kunt de lijst opsturen middels bijgaande antwoordenvolpette (geen postzegel nodig).
--

Bijlage 4

Aan het gewestbestuur van ANBO Amsterdam
Prins Hendrikkade 48 L
1012 AC Amsterdam

Betreft: Afstudeeronderzoek van Els Bolding, steunfunctionaris commissie Wonen ANBO

Amsterdam, mei 2005

Geacht bestuur,

In het kader van mijn studie sociale wetenschappen aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, wil ik uw medewerking vragen bij mijn afstudeeronderzoek '*Amsterdamse ouderen en hun verhuisplannen*'.

Voor dit onderzoek wil ik een enquête gaan houden onder Amsterdamse ouderen. Hiervoor zou ik gebruik willen maken van adres gegevens van de ANBO leden in Amsterdam.

Het onderzoek gebeurt anoniem, er worden geen namen en adresgegevens gevraagd, zodat de anonimiteit van de respondenten volledig is gewaarborgd. Tevens zou ik willen vragen of ik gebruik zou kunnen maken van het antwoordnummer van de ANBO, waardoor de respondenten zonder kosten hun vragenlijst terug kunnen sturen.

Het beleid van de overheid, de gemeente Amsterdam en ook de wens van veel ouderen is om zo lang mogelijk zelfstandig thuis te wonen, ook als er lichamelijke beperkingen optreden, maar veel woningen zijn hiervoor niet geschikt. Ondanks dit gegeven hebben maar weinig ouderen verhuisplannen. Het onderzoek gaat met name over de verwachtingen die ouderen hebben ten aanzien van de sociale en financiële gevolgen van een mogelijke verhuizing en de verwachtingen die zij hebben ten aanzien van de mogelijkheden op de woningmarkt.

Naast de mate van ontevredenheid met de woning en woonomgeving, wil ik deze factoren onderzoeken op hun invloed bij het wel of niet maken van verhuisplannen.

Uitkomsten van het onderzoek kunnen mogelijk gebruikt worden voor beleidsbeïnvloeding van de gemeente Amsterdam. De commissie wonen heeft dit onderzoek dan ook opgenomen in haar werkplan van 2005.

Ik hoop op uw toestemming en mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u altijd contact met mij opnemen.

Vriendelijke groeten,

Els Bolding

Cosbo. Tel. 6148189

mailadres: eb@cosbo-amsterdam.nl